

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ภาษาเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต และการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เนื่องจากภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน เพื่อจะได้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเองและของผู้อื่น ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดต่าง ๆ ตลอดทั้งยังเป็นการพัฒนาอารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพอีกด้วย ดังที่เพียเจท์ (Piaget, 1952) กล่าวว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนรู้ความคิดให้ผู้อื่นทราบได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ คาร์โรลล์ (Carroll, 1964) ซึ่งกล่าวว่า ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อ ความรู้ ความคิด ความรู้สึก สู้กันและกัน

พัฒนาการทางภาษาและการพูด นั้นเริ่มจากการที่เด็กส่งเสียงร้อง เพื่อให้บุคคลอื่นทราบถึงความต้องการของร่างกาย เช่น หิว ไม่สบาย เจ็บปวด เบื่อกและ เป็นต้น ต่อมาเมื่ออายุได้ 2 เดือน เด็กจะสามารถเริ่มส่งเสียงร้องอ้อแอ้กับตัวเองตามลำพัง ด้วยความเพลิดเพลิน และนอกจากนี้การที่เด็กได้ยินเสียงตัวเอง เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้เด็กทำเสียงต่อไปมากขึ้น จนกระทั่ง เมื่อเด็กอายุ 5-6 เดือน เด็กสามารถเล่นเลียนเสียงผู้อื่นและทำเสียงโต้ตอบกับบุคคลอื่นได้ และเมื่ออายุ 7-9 เดือน เด็กก็สามารถเปล่งเสียงพยัญชนะได้ และเลียนแบบคำพูดของผู้อื่นได้โดยยังไม่รู้ความหมายที่แท้จริง เช่น มา ปา กา ถ้าเด็กในวัยนี้อยู่นาน สิ่งแวดล้อมที่มีคนพูดกับเด็ก เด็กจะสามารถโยงความหมายคำพูดหรือชื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ และพัฒนาต่อมาจนสามารถพูดเป็นคำที่มีความหมาย เมื่ออายุราว 10-18 เดือน ภาษาและการพูดก็จะพัฒนาต่อไปจนกระทั่ง เด็กพูดได้เป็นวลี และประโยคได้ในเวลาต่อมา ภาษาพูดของเด็กจะมีโครงสร้างที่สมบูรณ์และสามารถฟัง เข้าใจได้ถึงร้อยละ 90% เมื่ออายุ 4 ปี (Hurlock, 1978) และอายุประมาณ 7-8 ปี เด็กจะสามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องตามไวยากรณ์ และการใช้ภาษาแบบผู้ใหญ่ (เบญจมาศ ภูมิอมร, 2529)

จะเห็นได้ว่าภาษาและการพูดจะพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงวัยก่อนเรียน โดยเฉพาะภาษาพูดของเด็กในวัยนี้จะพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าระยะอื่น ๆ ของชีวิตซึ่ง แมคคาร์ที (McCarthy, 1960), กอร์ดอน, กิแนจ, เจสเตอร์ (Gardon, Guinagh, Jester, 1972) และสตรังก์ (Strang, 1951) ต่างมีความเห็นเช่นเดียวกันว่าภาษาพูดของเด็กในวัยก่อน

วัยเรียนจะพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าระยะอื่น ๆ ของชีวิต และนักจิตวิทยาส่วนมากมักจัดภาษาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ซึ่งมีพัฒนาการเป็นไปตามลำดับขั้นเช่นเดียวกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และมักจะเกิดควบคู่กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ บริสแมน และไรเกอร์ (Brisbane and Riger, 1971) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถทางภาษากับระดับสติปัญญา พบว่า ความสามารถทางภาษาของบุคคลเป็นเครื่องชี้บ่งถึงความเจริญเติบโตทางสติปัญญา และได้กำหนดลักษณะคนฉลาดไว้ว่า เป็นคนรู้จักคำศัพท์มาก และสามารถใช้คำศัพท์เหล่านั้นมาผูกเป็นประโยคในการสื่อความหมายได้ตามที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเฮิร์ลอค (Hurlock, 1978) นี้พบว่า การวัดผลทางถ้อยคำและการใช้ประโยคเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงระดับสติปัญญา กล่าวคือ ถ้าคนใดมีพัฒนาการในการใช้ถ้อยคำได้แสดงว่า สติปัญญาของเด็กน่าจะสูง นอกจากนี้พีเกอร์ (Peaker 1971 อ้างถึงใน Grady, 1973) ยังพบว่า ภาษาพูดเป็นการสื่อความหมายที่มนุษย์ใช้มากที่สุด และเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ดังนั้น พัฒนาการทางภาษาและการพูดจึงเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านอื่น ๆ เช่น พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์ ฯลฯ อันจะนำไปสู่รากฐานของพัฒนาการด้านอื่น ๆ อย่างมีคุณภาพในอนาคต ขณะที่เด็กก่อนวัยเรียนเหล่านี้มีพัฒนาการทางภาษาและการพูดเจริญอย่างรวดเร็วนั้น ยังเป็นระยะเวลาที่ร่างกายและสมองเจริญเติบโตมากที่สุดอีกด้วย เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (2518) พบว่า ช่วงหนึ่งของชีวิตที่มีการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการทุกด้านเจริญอย่างรวดเร็ว ก็คือ ระยะแรกเกิด จนถึงวัยก่อนเรียนในวัยนี้จะมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางด้านพฤติกรรม การเคลื่อนไหว การปรับตัว การสื่อสาร และทางด้านนิสัยส่วนตัวทางสังคม โดยอาศัยความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ร่วมกับการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่เด็กได้รับมากกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จำเป็นต้องมีบิดา มารดา เป็นผู้ดูแลใกล้ชิดและรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดู ดังนั้น บิดา มารดา จึงเป็นครูคนแรก ที่จะทำหน้าที่เป็นแกนสำคัญในการพัฒนาเด็กให้สมบูรณ์ การที่จะพัฒนาเด็กให้ถึงศักยภาพสูงสุดนั้นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานทางด้านครอบครัวเป็นแกนที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างฐานความพร้อม สำหรับพัฒนาการทั้ง 5 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ เพราะการที่เด็กจะมีพัฒนาการที่ดีหรือไม่ดีนั้นย่อมสะสมไว้ตั้งแต่วัยทารก จากการเรียนรู้สิ่งที่เข้ามาในชีวิตอันได้แก่ประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนถึงวิธีการเลี้ยงดู (ทัศนาศาสตร์ ทอฆักดี, 2523) ดังนั้น เด็กที่ถูกทอดทิ้งตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ จึงขาดปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวเป็นแกนสำคัญที่จะส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 5 ด้าน

เนื่องจากเด็กในสถานสงเคราะห์ขาดพ่อแม่ เลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ จึงทำให้ปัญหาเรื่อง เด็กถูกทอดทิ้งในประเทศไทยยังคง เป็นมีอยู่และทวีความรุนแรงขึ้น ดังที่ปรากฏให้เห็นว่าประเทศไทยนั้น มีสถานสงเคราะห์ทั่วประเทศถึง 24 แห่ง มีจำนวนเด็กทั้งสิ้น 7,090 คน (รายงานประจำปีของกรมประชาสงเคราะห์, 2531) และในจำนวนสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ สังกัดกระทรวงมหาดไทยมีสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งรับเด็กอายุระหว่างแรกเกิดถึง 5 ปี 3 แห่งคือ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิตนั้น มีจำนวนเด็กมากขึ้นเกือบทุกปี จากสถิติที่รวบรวมได้ ตั้งแต่ 2527-2532 จะมีจำนวน 760, 716, 728, 742, 734, และ 717 คน ตามลำดับ เด็กเหล่านี้จำเป็นต้องอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์ ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้รับผิดชอบ

ปัจจุบันพบว่า อัตราผู้ดูแลเด็กต่อเด็กในสถานสงเคราะห์ มีประมาณ 1 ต่อ 20 จะเห็นได้ว่า ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ต้องรับผิดชอบเด็กเป็นจำนวนมาก ทำให้การทำงานของผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เป็นไปได้ไม่ทั่วถึง จึงเป็นผลทำให้เด็กขาดการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ขณะที่เด็กในสถานสงเคราะห์เหล่านี้กำลังอยู่ในวัยซึ่ง เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นไปตามพัฒนาการในแต่ละขั้นเด็กเหล่านี้โดยโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้ได้เท่าเทียมกับเด็กตามครอบครัวปกติในวัยเดียวกัน เนื่องจากเด็กเหล่านี้ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก ขาดความรักการดูแลเอาใจใส่ จากบิดามารดาของตัวเอง จากการศึกษาของเมลวิน (Melvin L., 1970) เบลก, ไรต์ และเวชเตอร์ (Blake, F.Q., Wright, H.F., Waechter, E.F, 1970) และฟิลลิเทียร์ (Pillitere, A., 1981) พบในทำนองเดียวกันว่า หากเด็กขาดแม่หรือขาดความรักนาน ๆ จนอายุได้ 10-15 เดือน ก็เป็นการยากลำบากที่จะช่วยให้เด็กฟื้นคืนสู่สภาพปกติได้ ระยะนี้จึงเป็นระยะวิกฤตต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ เด็กเล็กที่อยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีสิ่งแวดล้อมไม่ดีเป็นระยะเวลาานาน ๆ จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ มากน้อยต่างกันซึ่งจากการศึกษาของอัมพล สู้ฟ้าพัน (2530) พบว่า พัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวจะถูกกระทบไม่มากนัก เพราะพัฒนาการทางด้านนี้ขึ้นอยู่กับการเจริญเติบโตและวุฒิภาวะของสมองและร่างกาย ดังนั้นเด็กเหล่านี้โดยทั่วไป ยังคงมีพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวค่อนข้างปกติ ในขณะที่พัฒนาการทางด้านสติปัญญา โดยเฉพาะภาษาจะถูกกระทบมากกว่าซึ่งเราจะพบว่าเด็กในสถานเลี้ยงเด็กนั้น เริ่มต้นพูดช้ากว่าเด็กทั่วไป ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เด็กในสถานเลี้ยงเด็กมีปัญหาพัฒนาการด้านสติปัญญาและบุคลิกภาพ คือ

1. ขาดการกระตุ้น เด็กในสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่จะได้รับการกระตุ้นน้อยกว่าเด็กทั่วไป ทั้งชนิด ปริมาณ และคุณภาพ จึงทำให้ระบบประสาท ไม่ตื่นตัว ไม่เกิดการเรียนรู้ และไม่พัฒนาเท่าที่ควร

2. ขาดโอกาสที่จะ เล่นและออกกำลังกาย กลางแจ้ง เพื่อพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวและระบบกล้ามเนื้อใหญ่ นอกจากนี้ยังขาดโอกาสที่จะ เล่นของเล่น เพื่อให้เกิดทักษะของกล้ามเนื้อเล็กด้วย

3. พฤติกรรมแสดงความต้องการของเด็ก ไม่ได้มีการตอบสนองได้อย่างทันที และอย่างถูกต้อง เหมาะสม

4. เด็กได้รับการเลี้ยงดูจากผู้เลี้ยงดูหลายคน ทำให้เด็กไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับผู้เลี้ยงดูคนใดคนหนึ่งได้เสีย

5. ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่ มักทำตามหน้าที่และ เน้นเฉพาะดูแลเรื่องฝ่ายกาย เช่น เพียงแต่ให้กินอยู่นอนหลับดีเท่านั้น แต่ขาดการเล่น ขาดการโต้ตอบทางอารมณ์ที่ดีกับเด็ก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อ้างถึงใน อภิญา ตั้ง เสนารักษ์ 2530 ได้พระราชทานแก่ ผู้ปกครอง สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไทว่า เด็กกำพร้าจะเหมือนกันทุก ๆ แห่ง จะมีพัฒนาการด้านภาษาช้า เพราะไม่มีคนมาพูดด้วย ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เด็กในสถานสงเคราะห์เหล่านี้ขาดการปฏิสัมพันธ์กับพ่อ แม่ และบุคคลอื่นอย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ จึงเป็นผลทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์เหล่านี้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง เด็กกับผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดจะเป็นรากฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ การสื่อความหมาย และเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กอยากสื่อความหมาย ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนั้นเด็กตามสถานสงเคราะห์โดยทั่วไป จะพบว่าขาดการปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ และผู้ใหญ่เป็นประจำ ซึ่งอาจจะเกิดความสามารถของการสื่อความหมาย โดยเฉพาะความบกพร่องทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด กล่าวคือเด็กเหล่านี้จะพูดช้ากว่าวัย ซึ่งจากการศึกษาของ อภิญา ตั้ง เสนารักษ์ (2530) พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติ มีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และการใช้ประโยคสูงกว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ และจากงานวิจัยของวิลเลียม และแมคฟาแลนด์ (Williams and Mc. Farland cited by Mc Carthy, 1960) ซึ่งนำข้อทดสอบเกี่ยวกับคำศัพท์ของสมิธ (M.E. Smith) มาศึกษา เด็กในรัฐไอโอวา (Iowa) จำนวน 242 คน พบว่าเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็กกำพร้ามีความสามารถทางด้านคำศัพท์ต่ำกว่าเด็กในระดับอายุ และระดับ

สติปัญญาเดียวกัน และนอกจากนี้งานวิจัยของ สวนา พรพิพัฒน์กุล (2513) พบว่า พัฒนาการทางภาษาของนักเรียนในโรงเรียนสามัญจะสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนของสถานเลี้ยง เด็ก และ เซอร์ลอค (Hurlock, 1978) ยังพบว่าเด็กที่ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับผู้ใหญ่ จะมีพัฒนาการทางภาษาคิดว่าเด็กที่ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเด็กด้วยกัน เนื่องจากการที่เด็กได้พูดคุยกับผู้ใหญ่เป็นการกระตุ้นให้เด็กใช้ภาษาตามแบบของผู้ใหญ่ได้เร็วขึ้น เด็กจะได้รับคำกระตุ้น แนะนำให้ทำ และพูดสิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเห็นว่าเด็กตามสถานสงเคราะห์เหล่านี้จะเติบโตในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยกลุ่มเด็กด้วยกัน มากกว่าที่จะอยู่ใกล้ชิดกับผู้ใหญ่หรือผู้ดูแลหรือแม้ว่าจะมีผู้ใหญ่เป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิดก็ตามแต่อัตราจำนวนผู้ดูแลเด็กต่อจำนวนเด็กในสถานสงเคราะห์เหล่านี้เป็นปริมาณที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้เด็กตามสถานสงเคราะห์เหล่านี้ด้อยโอกาสที่จะฝึกฝนเกี่ยวกับความสามารถทางภาษา ด้านความเข้าใจและการพูด ทำให้มีพัฒนาการทางภาษาช้ากว่าเด็กปกติในวัยเดียวกันและอัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอาจแตกต่างกัน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสามารถทางภาษาในด้านความเข้าใจและการพูดของเด็กในวัยอายุ 24 เดือน ถึง 36 เดือน เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีความสามารถทางภาษาที่แตกต่างกัน และประกอบกับความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูดของเด็กในวัยนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่พัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วย หากเด็กในวัยนี้มีความบกพร่องทางภาษาด้านความเข้าใจ และการพูดแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสม จะมีอิทธิพลในการเสริมสร้างความพร้อมสำหรับพัฒนาความสามารถภาษาด้านความเข้าใจและการพูด

การพัฒนาความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูดของเด็กในวัยนี้ในส่วนใหญ่มักจะจัดในรูปแบบของกิจกรรม การเล่าเรื่อง เพราะ เด็กในวัยนี้ไม่สามารถอ่านและเขียนได้ นอกจากนี้คำศัพท์ที่เด็กรู้จักยังมีจำนวนจำกัด คำศัพท์ที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่เด็กไม่เคยพบเห็นมาก่อนนั้นยากแก่การเข้าใจ แต่หากจัดในรูปแบบของกิจกรรมการเล่าเรื่องจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เด็กจะเรียนรู้ได้เร็วและไม่เบื่อหน่าย ซึ่งโปรแกรมกิจกรรมทางภาษาที่จัดให้เด็กในวัยนี้ เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูดนั้น ส่วนใหญ่จัดอยู่ในรูปของการเล่านิทาน เล่าเรื่อง ร้องเพลง กิจกรรมฝึกหัด กิจกรรมที่จัดให้เด็กรู้จักของจริง เช่น การสังเกต พืช สัตว์ ฯลฯ กิจกรรมที่จัดให้เด็กรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นต้น โปรแกรมเหล่านี้มีประโยชน์ทางการศึกษา กล่าวคือ เป็นการให้ความรู้ ให้เนื้อหาที่เด็กควรได้รับตามวัย

เป็นการฝึกสมาธิให้กับเด็ก เป็นการฝึกพัฒนาการด้านการฟังและการพูด และยังเป็นการฝึก
ระเบียบวินัยอีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึง โปรแกรมกิจกรรมทางภาษาโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทาน ประกอบ
ภาพผ่านทางวีดิทัศน์ เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด สำหรับเด็ก
ก่อนวัยเรียน ผลการศึกษาของ ลัดดา นิละมณี (2530) พบว่า กิจกรรมการเล่านิทานเหมาะสม
มากสำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังอ่านไม่ได้ การเล่านิทานจึงเป็นสื่อที่ช่วยให้
เด็กได้มีโอกาสพัฒนาด้านความสามารถทางภาษาความเข้าใจและการพูด อีกทั้งยังเป็นส่วน
ที่ทำให้เด็กได้ปรับตัวเอง สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอีกด้วย นิทานจัดเป็นต้นแบบสัญลักษณ์
(Symbolic model) ชนิดหนึ่ง และเป็นต้นแบบที่มีผู้นิยมนำมาใช้ เป็นสื่อการสอนสำหรับเด็ก
นิทานยังช่วยขยายโลกทัศน์ของเด็กให้กว้างขวางมากขึ้น และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์
ของเด็ก การเล่านิทาน ให้เด็กฟัง เสมอๆ จะช่วยให้เด็กได้รับอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ และยัง
เป็นการแสดงออกถึงความรัก ความผูกพันที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็กอีกด้วย (พิมพ์ิล ทองไพบูลย์, 2529)
การเล่าเรื่องและเล่านิทานนี้สามารถใช้สื่อในการเล่า ได้หลายประเภท หลายรูปแบบ ได้แก่
รูปภาพ แผ่นป้าย หุ่นจำลอง หุ่นมือ หุ่นเชิด กระบะทราย และเทปบันทึกเสียง เพื่อ
เรียกร้องความสนใจของเด็ก ช่วยให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเสริมสร้างความเข้าใจ
ให้แก่เด็ก และยังช่วยให้เด็กปรับตัว และเตรียมที่จะรับสถานการณ์ในปัจจุบันอีกด้วย

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัย จึงสนใจจัดทำโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา
เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด สำหรับเด็กในช่วงอายุ 24-36
เดือน ในสถานสงเคราะห์ ซึ่งมีความสามารถทางภาษา โดยเฉพาะความเข้าใจและการพูด
ช้ากว่าเด็กปกติอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่ระดับที่เท่าหรือใกล้เคียงกับเด็ก
ในครอบครัวปกติ และจะนำผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการจัดโปรแกรม
กิจกรรมภาษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางภาษาด้าน
ความเข้าใจและการพูดของเด็กก่อนวัยเรียน อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้บุคคลากรที่เกี่ยวข้อง
ในการสร้างสื่อประกอบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการพัฒนาความสามารถทางภาษาด้านความ
เข้าใจและการพูดของเด็ก และนอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการที่จะพัฒนาภาษาด้านการอ่าน
และการเขียนอีกด้วยในระยะต่อมา

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับผลของ โปรแกรมจัดกิจกรรมทางภาษาต่อความสามารถทางภาษา ของเด็กในช่วงอายุ 24-36 เดือน ในสถานสงเคราะห์นั้น ควรเริ่มจากการศึกษาทฤษฎีการ เรียนรู้ภาษาขั้นพัฒนาการทางภาษา ซึ่งจะ เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาในแง่ของการ คิดการใช้เหตุผล การรับรู้ และพัฒนาการด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังควรศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ ทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษา ด้านความ เข้าใจและการพูดอีกด้วย โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู เพศ อายุ ซึ่งปัจจัย เหล่านี้อาจเป็นตัวการที่จะส่งเสริมหรือขัดขวางการพัฒนาความสามารถทางภาษา ด้านความเข้าใจ และการพูด ซึ่ง เด็กในสถานสงเคราะห์จะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อม สังคม การอบรม เลี้ยงดู ฯลฯ ทำให้ความสามารถทางภาษาช้ากว่าเด็กปกติ ในวัยเดียวกัน โดยเฉพาะด้านความ เข้าใจและการพูด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษา และรวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทาง ภาษา ในการที่จะนำไปสู่การจัดโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษา ด้านความเข้าใจและการพูดของเด็กก่อนวัยเรียนในสถานสงเคราะห์

ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษา (Theories of Language Acquisition)

การเรียนรู้ภาษา เป็นกระบวนการที่ยุ่งยากและสลับซับซ้อน นักจิตวิทยาได้พยายาม ศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ภาษาของเด็ก ตามแนวคิดที่แตกต่างกัน ออกไป ดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ ชนิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการวางเงื่อนไขแบบแสดงการกระทำ (Operant Conditioning) สกินเนอร์ (B.F. Skinner) ผู้นำการเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ แบบวางเงื่อนไข กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษา เป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วย วิธีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ของการ เสริมแรง เมื่อมีการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) การตอบสนอง (Response) และการเสริมแรง (Reinforcement) จะทำให้พฤติกรรมพูดของเด็ก มีแนวโน้มสูงขึ้น นั่นหมายความว่า หลังจากที่เด็กได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้า และผลการกระทำได้

รับการเสริมแรงแล้ว เด็กก็จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก หรือพูดคำนั้น ๆ อีก แต่ถ้าเด็กพูดคำใดออกมาแล้ว ถูกลงโทษ หรือถูกเพิกเฉย เด็กก็จะพูดคำดังกล่าวน้อยลงและในที่สุด ก็จะเลิกพูดคำ ๆ นั้น

ดังนั้น พฤติกรรมทางภาษาของเด็ก จึงถูกควบคุมจากผลที่ได้รับหลังจากที่เด็กได้พูดคำ ๆ นั้น ออกมาแล้ว (Brown, 1980)

ผู้สนับสนุนแนวความคิดของสกินเนอร์ เช่น โรนัลด์ เกเวอร์ส และรอส (Rheingold, Gewertz and Ross Cited by Rebelsky and Lynn, 1970) ได้ทดลองวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) เพื่อศึกษาอัตราการออกเสียงของทารก โดยใช้ทารกอายุ 3 เดือน จำนวน 21 คน ทดลอง 2 ครั้ง ครั้งละ 6 วัน ครั้งแรกใช้ทารก 11 คน ครั้งหลังใช้ทารก 10 คน พบว่า เมื่อทารกถูกวางเงื่อนไข จะออกเสียงเพิ่มขึ้นคือเมื่อทารกออกเสียง ผู้ทดลองจะยิ้มและเอามือแตะเบา ๆ ที่ท้องทารกทำให้ทารกออกเสียงบ่อยครั้งขึ้น แต่เมื่อผู้ทดลองหยุดการเสริมแรง ทารกจะลดการออกเสียงลง (extinction)

บรูเนอร์ (Brunner 1978 อ้างถึงใน ชุมพร ยงกิตติกุล, 2525) ศึกษาพฤติกรรมการพูดของมารดา กับบุตรเล็ก ๆ โดยการสังเกต และบันทึกคำพูดไว้ในเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียด เมื่อนำมาวิเคราะห์ดู พบว่า มารดาจะถามเด็กและกระตุ้นเด็กให้เรียกชื่อสิ่งของต่าง ๆ โดยการชี้ไปที่สิ่งของหรือให้ดูรูปภาพเมื่อเด็กบอกชื่อไม่ได้ มารดาบอกให้ก่อน และจะไม่บอกอีก มารดาจะชี้ภาพและพูดนำจนกว่าเด็กจะพูดถูก

ดิกกอรี่ (Diggory, 1972) ทำการทดลองกับเด็กโต โดยให้เด็กกลุ่มตัวอย่างเล่านิทาน จากจินตนาการของตนเองเกี่ยวกับ ผู้ชาย ผู้หญิง และสัตว์ต่าง ๆ ผู้ทำการทดลอง จะเสริมแรงให้ทุกครั้งที่เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับ สัตว์ โดยการพยักหน้าพร้อมทั้งทำเสียงยอมรับานลำคอ ผลการทดลองพบว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่าง จะพูดถึงสัตว์บ่อยครั้งขึ้น

นอกจากนี้ ซาล ซินเจอร์ และคณะ (Salzinger and Others, 1962) ได้ศึกษาผลของการให้แรงเสริม ที่มีต่อ พฤติกรรมการพูด ของเด็กโดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ซึ่งมีอายุระหว่าง 5-7 ปี โดยกลุ่มที่ 1 มีจำนวน 9 คน กลุ่มที่ 2 มีจำนวน 7 คน และกลุ่มที่ 3 มีจำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ ทำตัวตลกที่มีจุกเป็นหลอดไฟสีแดง และเครื่องเทปสำหรับบันทึกคำพูดของเด็กและคอยกระตุ้น ให้เด็กพูดกับตัวตลกที่มีจุกเป็นหลอดไฟสีแดง ผู้ทดลองแอบวางเครื่องบันทึกเสียงไว้โดยไม่ให้เด็กรู้ตัว เมื่อเด็กพูดออกมาไฟฟ้าที่จุกตัวตลก จะแดง ซึ่งถือว่าเป็นการให้แรงเสริมต่อคำพูดของเด็กผลการทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่

ได้รับแรงเสริมมากที่สุดจะมีอัตราการพูดสูงสุด ส่วนอัตราการพูดของเด็กกลุ่มควบคุมไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการได้รับแรงเสริม มีผลต่อการเพิ่มอัตราการพูดของเด็กอย่างมาก

จากงานวิจัยเหล่านี้จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า ในการฝึกภาษาโดยใช้สิ่งเร้าและเสริมแรง ประกอบกันจะช่วยให้เด็กเรียนรู้คำได้เร็วขึ้น เด็กเล็ก ๆ ที่ยังพูดไม่ได้ อาจเข้าใจสิ่งที่คนได้ยินได้โดยการฝึกให้เด็กหัดฟังและหัดสังเกต เช่น เมื่อแม่กำมือพร้อมทั้งพูดว่า "มาหาแม่มาลูก" เด็กจะสังเกตเห็นท่าทางพร้อมทั้งรอยยิ้มของแม่ซึ่งเป็นสิ่งเร้าประกอบกัน และตอบสนองโดยการเข้าหาแม่ ถ้าเด็กได้รับการเสริมแรง เช่น การกอด การจูบจากแม่ เด็กก็จะเกิดการเรียนรู้ในการรู้จักและเข้าใจความหมายของคำได้ดีขึ้นและมีแนวโน้มที่จะตอบสนองด้วยอาการเดียวกันในคราวต่อไป ในทำนองเดียวกันเด็กโต ซึ่งพูดได้แล้ว คำใดที่เด็กเพิ่งรู้จักมาเด็กจะนำมาทดลองใช้ดังที่เด็กกล่าวไปแล้ว เมื่อใดก็ตามที่เด็กแสดงความสามารถดังกล่าวออกมา และได้รับการเสริมแรง ก็จะมีแนวโน้มว่าเด็กจะแสดงอีกในคราวต่อไป ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กแสดงความสามารถแล้วไม่ได้รับการเสริมแรง เด็กก็จะค่อย ๆ ลดการแสดงความสามารถในการรู้จักและเข้าใจคำลง และอาจหายไปที่สุดในที่สุด

ดังนั้นการเรียนรู้คำต่าง ๆ ตามแนวคิดของ สกินเนอร์ เกิดขึ้นโดยการเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง มีการเสริมแรงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุด ในการเพิ่มอัตราการพูดของเด็ก ถ้าได้มีการใช้สิ่งเร้า การตอบสนอง และการเสริมแรงสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมแล้ว ก็จะทำให้พฤติกรรมการพูดของเด็กเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Brown, 1980) นอกจากนี้ สกินเนอร์ยังเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีบทบาทต่อการเรียนรู้ภาษาของเด็กมากกว่าความสามารถของเด็กเอง และถ้าเสริมแรงไม่เหมาะสมหรือน้อยเกินไป รวมทั้งภาษาของผู้ใหญ่ที่จะให้เด็กเลียนแบบไม่เพียงพอแล้ว จะทำให้การเรียนรู้ภาษาของเด็กไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

การเสริมแรง (Reinforcement) คือ เป็นการทำให้อัตราของการตอบสนองของอินทรีย์คงอยู่หรือเพิ่มขึ้น โดยทำให้อินทรีย์ได้รับผลกรรมที่พึงพอใจหลังจากแสดงพฤติกรรมนั้น ซึ่งอาจทำได้โดยให้สิ่งที่อินทรีย์พึงพอใจ หรือการนำเอาสิ่งที่อินทรีย์ไม่พึงพอใจออกไปจากสภาพการณ์ (Milulas, 1972) การเสริมแรงมีอยู่ 2 ชนิด คือ การเสริมแรงทางบวก และการเสริมแรงทางลบ

การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง การที่ความถี่ของการเกิดพฤติกรรมเพิ่มขึ้นหรือเกิดขึ้นสม่ำเสมอ อันเป็นผลเนื่องมาจากพฤติกรรมที่อินทรีย์แสดงออกมานั้น สามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ตนไม่พึงพอใจ (Aversive Stimulus) ออกได้ (สมโภชน์

2524) เช่น การที่มานะข้ามถนนทางม้าลาย เพราะมานะทราบว่า ถ้าตนเองไม่ข้ามถนนทางม้าลายจะถูกตำรวจจับ (สามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจออกได้) จึงเป็นผลทำให้มานะข้ามถนนทางม้าลายเพิ่มขึ้น

การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) คือ การเพิ่มความถี่ของการเกิดพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการให้บางสิ่งบางอย่างแก่อินทรีย์ หลังจากที่ยินทรีย์แสดงพฤติกรรมนั้นแล้ว สิ่งที่ทำให้แก่อินทรีย์นั้น เรียกว่า ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcer) เช่น เมื่อสมศรีกวาดบ้านเสร็จ คุณแม่จะให้คำชมเชยแก่สมศรี ผลก็คือ พฤติกรรมการกวาดบ้านของสมศรีเพิ่มมากขึ้น แสดงว่าพฤติกรรมกวาดบ้านของสมศรีได้รับแรงเสริม คือ คำชมเชย

ตัวเสริมแรงทางบวกยังแบ่งออกเป็น 2 ชนิด ด้วยกันคือ

1. ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ (Primary Reinforcer) คือ ตัวเสริมแรงที่มีผลต่อยินทรีย์โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ เช่น อาหาร น้ำ ยารักษาโรค เป็นต้น
2. ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforcement) คือ ตัวเสริมแรงที่ปกติแล้วจะไม่มีอำนาจการเสริมแรง แต่เมื่อนำมาคู่กับแรงเสริมปฐมภูมิบ่อยครั้ง เข้า ก็จะกลายเป็นตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เช่น เงิน คำชมเชย คะแนน เป็นต้น กล่าวคือ เมื่อใดที่เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก็จะได้รับแรงเสริมด้วยอาหารและคำชมเชยเสมอ เมื่อเป็นเช่นนั้นบ่อยครั้ง ก็จะทำให้คำชมเชยมีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงไปด้วย

นอกจากจะแบ่งตัวเสริมแรงทางบวกออกเป็น 2 ชนิดด้วยกันแล้ว ยังสามารถจับกลุ่มของการเกิดตัวเสริมแรงออกเป็น 5 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ตัวเสริมแรงทางบวกที่เป็นอาหารหรือสิ่งที่เสพได้ (Food or Consumable Reinforcer) ได้แก่ เด็ก ท้อพี หมากฝรั่ง เหล้า บุหรี่ กาแฟ เป็นต้น ซึ่งแรงเสริมชนิดนี้จัดได้ว่าเป็นตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดตัวหนึ่ง เนื่องจากเป็นตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องวางเงื่อนไขหรือตัวเสริมแรงปฐมภูมิ แต่ทว่าไม่นิยมใช้กันแพร่หลาย เพราะมีข้อจำกัดบางประการในตัวมันเอง การใช้อาหารหรือสิ่งที่เสพได้ที่เด็กได้รับประทานมากที่สุดนั้น ควรใช้ในช่วงที่เด็กกำลังอยู่ในสภาพที่หิวอยู่ เพราะถ้าใช้ในขณะที่เด็กได้รับประทานอาหารอิ่มแล้ว อาหารที่รับประทานจะหมดสภาพเป็นตัวเสริมแรงในขณะนั้นทันที

2. ตัวเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcer) ตัวเสริมแรงประเภทนี้แบ่งออกเป็นสองชนิด คือ คำพูดและท่าทาง คำพูดได้แก่ คำชมเชย การยกย่อง ส่วนท่าทางได้แก่ การให้ความสนใจ การยิ้ม การพยักหน้า เป็นต้น แรงเสริมทางสังคมนี้สามารถเข้าถึง

สะดวกรวดเร็วในทุกสภาพการณ์ และสามารถชักจูงบุคคลกลุ่มใหญ่ได้โดยไม่รบกวน หรือขัดขวาง พฤติกรรมที่อินทรีย์กำลังกระทำอยู่ ไม่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการหมดประสิทธิภาพ เพราะมักใช้ควบคู่กับแรงเสริมอื่นๆ อีกมาก และยังเป็นตัวเสริมแรงที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งใช้ในชีวิตประจำวันเสมอ แต่มีข้อจำกัดคือ คำชทเซย การแสดงการยอมรับและการสัมผัสทางกาย อาจไม่เป็นแรงเสริมสำหรับทุกคน

3. หลักของพรีเม็ค (Premack's Principle) คือ การใช้พฤติกรรมที่อินทรีย์ชอบกระทำมากที่สุด มาเสริมแรงพฤติกรรมที่อินทรีย์ชอบกระทำน้อยที่สุด

4. ตัวเสริมแรงที่เป็นเบี้ยอรรถกร (Token Economy) เบี้ยอรรถ คือการใช้ เบี้ย ดาว แด้ม โบว์ หรือคะแนนเป็นตัวเสริมแรง โดยที่เบี้ย ดาว แด้ม หรือคะแนนนั้นสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นตัวเสริมแรงอื่นๆ ได้มากกว่า 1 ตัวขึ้นไป ทำให้เบี้ยอรรถกรกลายเป็นตัวเสริมแรงแผ่ขยาย (Generalized Reinforcer) มีประสิทธิภาพสูงในการเป็นตัวเสริมแรง และมีโอกาสที่จะหมดสภาพเป็นตัวเสริมแรงได้น้อยมาก

5. ตัวเสริมแรงที่เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลของการกระทำ (Informative Feedback) เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการกระทำของบุคคลนั้น เพื่อให้ทราบว่าตนได้กระทำ พฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่ หรือผลของการกระทำของเขาเป็นอย่างไร

ในการให้การเสริมแรง ได้มีการศึกษาถึงวิธีการให้การเสริมแรงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งวิธีการให้การเสริมแรงนั้น อาจทำได้โดยการใช้ตารางการเสริมแรง ซึ่งเป็นการกำหนดว่า อินทรีย์ควรแสดงพฤติกรรมอย่างไร หรือเมื่อใดจึงควรใช้การเสริมแรง ซึ่งตารางการเสริมแรงอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การให้การเสริมแรงแบบต่อเนื่อง (Continuous Reinforcement) เป็นการเสริมแรงแบบทุกครั้งที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น อันเป็นผลทำให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้งและสม่ำเสมอ

2. การเสริมแรงเป็นครั้งคราว (Intermittent Reinforcement) หมายถึง การให้แรงเสริมต่อพฤติกรรมมาดพฤติกรรมหนึ่ง เป็นครั้งคราว โดยอาจให้เป็นตามจำนวนครั้ง หรือระยะเวลาที่พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 แบบด้วยกันคือ

ก. การเสริมแรงตามจำนวนครั้งของการเกิดพฤติกรรมที่แน่นอน (Fixed Ratio) ได้แก่ การกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ จะต้องแสดงพฤติกรรมเป้าหมายกี่ครั้งจึงจะได้รับ การเสริมแรง การเสริมแรงแบบนี้ได้จากพฤติกรรมการเย็บเสื้อไหล จะพบว่า ผู้เย็บเสื้อ

โหล่นั้น จะได้รับเงินตามจำนวนโหลของ เลือที่เย็บได้ หรือการที่เด็กเข้าชั้นเรียนตรงเวลาเป็นเวลา 5 วันติดต่อกันแล้วได้รับดาวแห่งความดี เป็นต้น

ข. การเสริมแรงตามจำนวนครั้งของการเกิดพฤติกรรมที่ไม่แน่นอน (Variable Ratio) ในกรณีเช่นนี้ บุคคลจะไม่ได้รับแรงเสริมตามจำนวนครั้งที่แน่นอน แต่จะได้รับการเสริมแรงตามจำนวนครั้งของการเกิดพฤติกรรมที่ไม่แน่นอน เช่น อาจจะแสดงพฤติกรรม 1 ครั้ง ได้รับการเสริมแรงทันที และต่อมาต้องแสดงพฤติกรรมถึง 5 ครั้ง แล้วจึงจะได้รับการเสริมแรง เป็นต้น ลักษณะของพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงประเภทนี้ คือ พฤติกรรมการเล่นการพนัน จะพบว่าผู้เล่นการพนันจะไม่ได้ชนะทุกครั้งในการเล่น หรือพฤติกรรม การซื้อล็อตเตอรี่ ซึ่งคนซื้อล็อตเตอรี่จะไม่ถูกล็อตเตอรี่ทุกครั้งที่ย่อ เท่ากับว่าพฤติกรรมเหล่านี้ ได้รับการเสริมแรงตามจำนวนครั้งที่ไม่แน่นอนของการแสดงพฤติกรรม

3. การเสริมแรงตามจำนวนครั้งของของการเกิดพฤติกรรมที่แน่นอน (Fixed Interval) ลักษณะของการเสริมแรงเหล่านี้เน้นที่เวลา โดยกำหนดว่าบุคคลจะต้องกระทำ พฤติกรรมบางอย่างในระยะเวลาที่แน่นอนจึงจะได้รับการเสริมแรง ซึ่งลักษณะของการเสริมแรง เช่นนี้ จะเห็นได้จากการจ่ายเงินเดือนของคนทำงานโดยกำหนดว่า บุคคลจะต้องทำงานครบ กำหนด 1 เดือน จึงจะได้รับเงินเดือน เป็นต้น

4. การเสริมแรงตามช่วงเวลาของการเกิดพฤติกรรมที่ไม่แน่นอน (Variable Interval) การเสริมแรงแบบนี้ อาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะของ พฤติกรรมการตกปลา เมื่อบุคคลหย่อนเบ็ดลงไปใน ช่วงเวลาที่จะได้ปลาแต่ละตัวย่อมไม่เท่ากัน แต่คนก็ยังคงตกปลาอยู่ แม้ว่าบางครั้งใช้เวลาเป็นชั่วโมง ๆ ก็ยังคงไม่ได้ปลาสักตัวก็ตาม

การเสริมแรงแบบต่อเนื่อง นับว่าใช้ได้ดีมากกับการเสริมสร้างพฤติกรรมในระยะ เริ่มต้น เพราะจะทำให้พฤติกรรมเป้าหมายนั้นเกิดขึ้นสม่ำเสมอ แต่ข้อเสียคือ เมื่อใดที่หยุดให้ การเสริมแรง พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น มีแนวโน้มที่จะกลับไปสู่ลักษณะพฤติกรรมเดิม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2524) ซึ่งวิธีการเสริมแรงแบบนี้ มักจะนิยมใช้ในระยะเวลาแรก ๆ ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่เมื่อพฤติกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงและแสดงออกในระดับที่ สม่ำเสมอแล้ว วิธีการเสริมแรงก็ควรเปลี่ยนมาเป็นวิธีการเสริมแรงเป็นครั้งคราว เพราะจะ ทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ ไม่กลับคืนสู่สภาพเดิมอีก (Kazdin, 1975)

หลักในการใช้การเสริมแรงทางบวกอย่างมีประสิทธิภาพ แคชดิน (Kazdin, 1975) เสนอไว้ว่า ควรจะดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ให้การเสริมแรงทันทีทันใด (Immediately) หลังจากพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น เพราะจะทำให้ทันทีที่พฤติกรรมเกิดขึ้นได้ก็คิดว่าทั้งช่วงเวลาให้นานออกไป
2. คุณภาพหรือชนิดของตัวเสริมแรง บุคคลแต่ละคนอาจจะชอบตัวเสริมแรงที่แตกต่างกัน ดังนั้นควรจะเลือกชนิดของตัวเสริมแรงให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กแต่ละคน
3. ให้ปริมาณการเสริมแรงอย่างเพียงพอที่จะทำให้คงพฤติกรรมไว้ได้ แต่ก็ไม่ให้ปริมาณมากอย่างไม่มีขอบเขต เพราะอาจกลายเป็นตัวเสริมแรงที่หมดคุณสมบัติในการเสริมแรง (Satiation) ได้
4. ควรให้ตัวเสริมแรงหลายประเภท นั่นคือ ถ้าใช้ของเล่นเป็นตัวเสริมแรง ก็ควรจะมีของเล่นหลาย ๆ ประเภท เช่น ตุ๊กตา รถยนต์ ฯลฯ หรือถ้าใช้กิจกรรมเป็นตัวเสริมแรง ก็ควรจะมีกิจกรรมหลาย ๆ แบบ เช่น การดูทีวี การอ่านการ์ตูน เป็นต้น เพราะจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการเสริมแรง โดยที่บุคคลสามารถเลือกตัวเสริมแรงได้ตามใจชอบ
5. ตารางการเสริมแรง การใช้ตารางการเสริมแรงแบบทุกครั้งจะทำให้อัตราการเกิดพฤติกรรมสูงกว่าการเสริมแรงเป็นครั้งคราว และเมื่อพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นสม่ำเสมอแล้วจึงเปลี่ยนเป็นการเสริมแรงเป็นครั้งคราว เพื่อทำให้พฤติกรรมคงอยู่

จากแนวความคิดของ สกินเนอร์ ทำให้สกินเนอร์ ได้แบ่งพฤติกรรมการพูด (Verbal Behavior) ที่เกิดจากการเรียนรู้ ด้วยวิธีวางเงื่อนไขแบบการกระทำ โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ของการเสริมแรง ออกเป็น 5 ประเภทดังนี้ (Skinner, 1957)

1. พฤติกรรมการพูดที่เกิดขึ้นจากแรงขับภายใน (Mand) เป็นพฤติกรรมการพูดที่เกิดจากสิ่งเร้าภายในแรงขับ หรือเป็นการพูดที่ตอบสนองความต้องการของร่างกายโดยตรง เช่น เมื่อเด็กหิว ก็จะร้อง แม่จะนำนมมาให้เด็ก และในครั้งต่อไปเมื่อเด็กหิวก็จะร้องเช่นเดิม
2. พฤติกรรมการพูดแบบนกแก้วนกขุนทอง (Echoic) เป็นพฤติกรรมการพูดที่ตอบสนองเสียงที่มาจากเร้าหรืออาจเกิดจากการเลียนแบบคำพูด หรือเสียงที่ได้ยินมาซ้ำ ๆ แบบนกแก้วนกขุนทองที่พูดซ้ำๆ เช่นเมื่อแม่พูดว่า "หม่าม" เด็กก็จะพูดซ้ำคำเดิมของแม่ว่า "หม่าม ๆ ๆ" ไปเรื่อย ๆ
3. พฤติกรรมการพูดที่ตอบสนองสิ่งตีพิมพ์ (Textual) เป็นพฤติกรรมการพูด ที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะอ่านหนังสือ (Text) หรือสนใจรูปภาพ เช่น เมื่อนำภาพแมวมาแล้วบอกเด็กว่า นี่คือ "แมว" เด็กก็จะจำได้ เมื่อเห็นภาพ แมว อีก ก็จะรู้ว่า นี่คือแมว

4. พฤติกรรมการพูดที่ตอบสนองต่อการถาม (Intraverbal) เป็นพฤติกรรมการพูดที่เกิดจากการตอบคำถาม เป็นคำพูดที่ตอบสนองคำที่เป็นผลต่อเนื่องกัน เช่น เมื่อเด็กถูกถามว่า "หนูสบายดีหรือ" เด็กถูกกระตุ้นโดยคำถาม เด็กจะเกิดพฤติกรรมการพูดตามรูปแบบที่เห็นผู้ใหญ่ตอบกัน คือ "สบายดีค่ะ ชอบคุณค่ะ" หรือเมื่อได้ยินผู้ใหญ่พูดว่า "รักว่าให้ผูก" ผู้ฟังจะตอบว่า "รักลูกให้ดี"

5. พฤติกรรมการพูดที่ตอบสนองต่อสิ่งอื่น ๆ (Tact) เป็นพฤติกรรมการพูดที่เกิดจากการกระตุ้นของสิ่งแวดล้อม ที่ไม่ใช่สิ่งกระตุ้นดังที่กล่าวมาแล้ว ใน 4 ข้อแรก หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการพูดที่ได้รับการวางเงื่อนไขจากแรงเสริมในระหว่างที่เกิดสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น เมื่อเด็กทุกคนถูกสอนให้รู้จักปลา หากเด็กมีโอกาสดูเห็นปลาต่างจากที่เคยเห็น (ตัวอย่าง ปลาทองกับปลาดุก) และเด็กก็สามารถบอกได้ว่านี่คือปลา เนื่องจากจำลักษณะหรือสัญลักษณ์ได้

ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Innate Theory)

ชอมสกี (Chomsky, 1975) เป็นผู้นำเสนอแนวความคิดนี้ กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษาเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ไม่ได้ใช้สิ่งเร้ากับการตอบสนองอธิบายเท่านั้น จะต้องคำนึงถึงโครงสร้างภาษาในตัวเด็กด้วย การเรียนรู้ภาษาของมนุษย์นั้น ชอมสกีเชื่อว่า มนุษย์เรามีสัญชาตญาณ (สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด) ทางการเรียนรู้ภาษา และเมื่อถึงวุฒิภาวะ มนุษย์ทุกคนจะมีความสามารถในการเรียนรู้ภาษาได้เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ภายในสมองของมนุษย์จะมีโปรแกรมที่เป็นระบบอยู่ เรียกว่า เครื่องมือการเรียนรู้ภาษา (Language Acquisition Device มีชื่อย่อว่า LAD) เป็นระบบอวัยวะที่ใช้ในการแปลงเสียง และการได้ยินเสียง กล่าวคือ เมื่อเด็กได้รับประโยคหรือกลุ่มคำต่าง ๆ เข้ามา เด็กจะสร้างระบบไวยากรณ์ขึ้น โดยใช้เครื่องมือการเรียนรู้ภาษาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เด็กจะเรียนรู้ภาษาโดยใช้ความสามารถของตนเองมาเปลี่ยนแปลง (transform) ประโยคที่จะได้ยิน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่ทุกภาษา ในแต่ละภาษาก็มีลักษณะพิเศษแตกต่างกัน ผู้เรียนจะใช้ความสามารถเฉพาะตนสร้างหลักไวยากรณ์โดยอัตโนมัติ

เลเนเบอร์ค (Lenneberg cited by Brown, 1980) เป็นอีกผู้หนึ่งที่เสนอทฤษฎีในแนวนี โดยเชื่อว่า มนุษย์มีอวัยวะที่พร้อมสำหรับการเรียนรู้ภาษา นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า สมองส่วนซ้ายเป็นศูนย์กลางของความสามารถทางภาษา ถ้าสมองซีกขวาถูกทำลายหลังจากวัยรุ่นตอนต้น

(12 ปี) แล้วบุคคลนั้นจะเรียนรู้ภาษาใหม่ได้ยาก เพราะหลังจากวัยรุ่นตอนต้นสมองจะหยุดพัฒนา สมองส่วนอื่นจึงไม่สามารถพัฒนามาทดแทนกันได้ แต่ถ้าสมองส่วนนี้ซำรุดก่อนวัยรุ่นตอนต้น เด็กก็จะมีโอกาสเรียนรู้ภาษาได้ เพราะสมองส่วนอื่นพัฒนาทำหน้าที่แทน

และนอกจากนี้ยังมีผู้สนับสนุนแนวคิดของ ซอมสกี ได้แก่

สเตรเยอร์ (Strayer cited by Miller, 1951) ศึกษาฝาแฝดที่เรียนรู้การพูดในโอกาสต่างกัน โดยคนแรกเริ่มฝึกพูดเมื่ออายุ 84 สัปดาห์ คนที่ 2 เริ่มฝึกพูดเมื่ออายุ 89 สัปดาห์ และปรากฏว่า เด็กคนที่ 2 เรียนรู้ได้เร็วกว่าเด็กคนแรก ต่อมาอีกหลายเดือนพบว่า เด็กทั้ง 2 คน พูดได้เท่า ๆ กัน แสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีวุฒิภาวะสูงกว่า จะเรียนรู้และพูดภาษาได้เร็วกว่า เพราะมีโครงสร้างภายในเดียวกับกฎเกณฑ์ของภาษาอยู่แล้ว

บราวน์ และ เบลลูกิ (Brown and Bellugi, 1971) ศึกษาวิธีการสร้างประโยคของเด็กอายุ 1 - 3 ปี พบว่า เด็กสร้างประโยคที่มีไวยากรณ์ต่างจากผู้ใหญ่ เช่น "A This truck" ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เด็กทุกคนสามารถเข้าใจและสร้างประโยคที่ตนเองไม่เคยได้ยินมาก่อนได้ เพราะการพูดของเด็กเกิดจากโครงสร้างซึ่งเป็นแบบแผนที่นำไปใช้ได้ตลอดไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ผู้นำทางทฤษฎีนี้คือ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura, 1963) กล่าวว่า เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคม ด้วยการสังเกตบุคคลและเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบด้าน แล้วจึงเลียนแบบ โดยที่อาจได้รับหรือไม่ได้รับแรงเสริมก็ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาด้วยการสังเกต และเลียนแบบบุคคลในแวดล้อม ดังนั้นตามความคิดของแบนดูราในเรื่องการเรียนรู้ภาษาของเด็ก ผู้ใหญ่จึงควรเป็นต้นแบบผู้พูดที่ดี เพื่อให้เด็กสามารถเลียนแบบการพูดที่ถูกต้อง และนอกจากนี้สามารถซ่อมเสริมและแก้ไขภาษาเมื่อเด็กใช้ภาษาผิดให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการใช้ภาษา ซึ่งการเรียนรู้ภาษาพูดของเด็กด้วยวิธีการเลียนแบบ (Imitation) นั้น เด็กเล็กจะเรียนรู้การพูดจากคำที่ได้ยินจากบุคคลรอบข้างพูดกับคน แล้วเมื่อเด็กเกิดความพึงพอใจก็จะเลียนเสียงพูดคำเหล่านั้น จากแนวความคิดของแบนดูราเกี่ยวกับการเรียนรู้ พบว่ามนุษย์มีการเรียนรู้พฤติกรรมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งโดยประสบการณ์ทางตรง คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และโดยทางอ้อม คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น การเรียนรู้ประเภทหลังนี้เรียกว่า การเรียนรู้จากต้นแบบ (Learning Through Modeling) ซึ่งเป็น

การเรียนรู้โดยอาศัยกระบวนการสังเกต (Observational Learning Process) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันเป็นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. กระบวนการให้ความสนใจ (Attentional Process) เป็นกระบวนการเลือกและรับรู้ลักษณะของพฤติกรรมที่สำคัญของตัวแบบ โดยผู้สังเกตจะต้องให้ความสนใจและรับรู้ลักษณะที่สำคัญให้ถูกต้อง และนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาสรุปรวบรวมไว้เป็นขั้นตอน เพื่อให้ง่ายต่อการจำ ซึ่งการให้ความสนใจมีอยู่หลายประการ ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การรับรู้ การแปลความ การรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต หรือจากโครงสร้างและลักษณะของตัวแบบ ได้แก่ ความชัดเจน ความซับซ้อน ความน่าสนใจของตัวแบบ รวมองค์ประกอบด้านสัมพันธภาพระหว่างตัวแบบกับผู้สังเกต

2. กระบวนการคงไว้ (Retention Process) เป็นกระบวนการของการจำ เป็นการรวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตไว้ในระบบความจำในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic Forms) อันได้แก่ จินตนาภาพ (Image) และภาษา (Verbal) เมื่อบุคคลได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสนใจ การรับรู้จะเกิดขึ้น และเมื่อพฤติกรรมสิ้นสุด มโนภาพของพฤติกรรมดังกล่าวจะยังคงอยู่ในความจำ และจะถูกดัดแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งสามารถจดจำได้ง่ายและนานกว่า นอกจากนี้การแสดงออกของพฤติกรรมจะถูกดัดแปลงหรือใกล้เคียงกับตัวแบบมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจดจำ และจัดระบบสัญลักษณ์ ถ้าประสบการณ์ใหม่มีความคล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมมากเท่าไร ความสามารถจะถาวรมากยิ่งขึ้น

การสร้างสัญลักษณ์ในรูปของภาษาจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการสร้างสัญลักษณ์ในรูปของจินตนาภาพ เพราะสัญลักษณ์ในรูปของภาษา สามารถให้ข้อมูลที่มากพอและง่ายต่อการสะสมในระบบความจำ นอกจากนี้การทบทวนสัญลักษณ์ที่เก็บไว้ หรือการฝึกแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ จะทำให้ผู้สังเกตจำพฤติกรรมของตัวแบบได้ดียิ่งขึ้น การแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงออกมาตามตัวแบบทันที แต่อาจแสดงออกในเวลาหรือสภาวะที่เหมาะสมภายหลังที่ไม่มีตัวแบบได้

3. กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ในระบบความจำออกมาเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะถูกต้องหรือใกล้เคียงกับตัวแบบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต และความสามารถที่มีอยู่ในบุคคล

นั้น ในการแปลงสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องตามตัวแบบมักทำได้ยากในครั้งแรก ๆ จึงต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้ใกล้เคียงกับตัวแบบมากที่สุด การเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ ในสังคมก็เป็นไปตามกระบวนการดังกล่าว ซึ่งผู้เรียนรู้จะค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมของตนทีละขั้น จนเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมที่สุด

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) การเรียนพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น มนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนได้รับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่ก่อให้เกิดผลดีตอบแทนมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสีย การประเมินพฤติกรรมของตัวแบบจึงเป็นไปในรูปของการรับเอาสิ่งที่ทำให้ตนพึงพอใจ และปฏิเสธที่ตนไม่เห็นด้วยหรือไม่พึงพอใจ

ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยการสังเกตที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องผ่านขั้นตอนทั้ง 4 ประการที่ได้รับการวางรูปแบบไว้อย่างเหมาะสม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสำนึกในตัวแบบอย่างแท้จริง และสร้างสัญลักษณ์แทนตัวแบบได้ รวมทั้งจูงใจอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ที่จะทำให้ผู้สังเกตตอบสนองหรือเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้ในที่สุด (ดังภาพที่ 1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบการเรียนรู้ทางสังคมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา
 (Bandura, A "Social Learning Theory" N.J.: Prentice-Hall, 1977)

จากทฤษฎีพัฒนาการทางภาษาและการพูดทั้ง 3 แนวนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ทางด้านภาษาของเด็กเท่านั้น ยังมีทฤษฎีและวิธีการอื่นอีกมากมาย ซึ่งต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนตามความเชื่อของคน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเรียนรู้ภาษาของเด็กน่าจะต้องอาศัยทฤษฎีทั้ง 3 แนว ประกอบกันเนื่องจากแต่ละทฤษฎีนั้นมีลักษณะร่วมบางอย่างที่เหมือนกันและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังจะเห็นว่าเด็กจะเรียนรู้คำต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยการเรียนรู้ การสังเกตจากบุคคลแวดล้อม เช่น พ่อ แม่ แล้วจึงเลียนแบบ ซึ่งอาจได้รับหรือไม่ได้รับแรงเสริมก็ได้ แต่ถ้าเด็กได้รับการเสริมแรงที่เหมาะสมและมีแบบอย่างทางภาษาที่ดี เด็กก็จะสามารถเรียนรู้ภาษาได้เร็วและถูกต้อง นอกจากนี้การที่เด็กสามารถนำคำต่าง ๆ มาเชื่อมโยงสร้างเป็นประโยค หรือสามารถเข้าใจไวยากรณ์ของประโยคต่าง ๆ ได้ นั้น น่าจะเป็นเพราะเด็กมีโครงสร้างภายในสมองที่สามารถเข้าใจและสร้างหลักไวยากรณ์ได้

ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาของเด็กจึงต้องอาศัยการสังเกตจากบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก การเลียนแบบ และการเสริมแรง ตามแนวทฤษฎีการเสริมแรงของ สกินเนอร์ ร่วมกับแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และนอกจากนี้ยังต้องอาศัยวุฒิภาวะทางสมองหรือโครงสร้างภายในเกี่ยวกับความสามารถในการรับรู้กฎเกณฑ์ทางภาษาตามแนวทฤษฎีสัญชาตญาณของชอมสกีอีกด้วย

พัฒนาการทางภาษาและการพูด

พัฒนาการทางภาษาและการพูด เป็นกระบวนการซึ่งรวมประสบการณ์ทุกด้านของเด็กเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ ความรู้สึก ความคิด การรับรู้ การเรียนรู้ ความจำ ความรู้ความเข้าใจ (สุปราณี สนธิรัตน์, 2522) พัฒนาการทางภาษาและการพูด เริ่มจากการที่เด็กส่งเสียงร้องเมื่อแรกเกิด เพื่อให้ผู้อื่นทราบถึงความต้องการของร่างกาย เช่น หิว ไม่สบาย ฯลฯ ต่อมาจะเปล่งเสียง เล่นเสียง ส่งเสียงอ้อแอ้กับตนเอง สามารถส่งเสียงโต้ตอบกับเสียงที่ได้ยิน และจนกระทั่งสามารถรู้จักเชื่อมโยงความหมายของคำพูดกับชื่อสิ่งของกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วจึงเริ่มพูดเป็นคำที่มีความหมาย และจะพัฒนาต่อไปจนกระทั่งเด็กสามารถพูดเป็นวลีและประโยคได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ในที่สุดเด็กสามารถใช้ภาษาและการพูดได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เด็กจะมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดเป็นไปตามลำดับขั้นเหมือน ๆ กันแต่จะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยบางประการ เช่น ความสมบูรณ์ของอวัยวะในการพูด การที่มีระบบประสาทที่ปกติ มี

สติปัญญาอยู่ในระดับปกติ ตลอดจนการดูแลเอาใจใส่ที่ได้รับจากพ่อแม่และบุคคลใกล้ชิด ความปกติ
 เด็กจะรับรู้ภาษาและคำพูดจากการได้ยิน เด็กสามารถที่จะฟังและ เข้าใจสิ่งที่ได้ยินก่อนที่จะพูด
 ได้ โดยที่ทักษะการฟังในการรับรู้ และ เข้าใจคำพูดของเด็กนั้นเกิดก่อนทักษะในการพูดส่งภาษา
 ดังนั้นพัฒนาการทางภาษาและการพูด ซึ่งเริ่มจากการฟัง โดยการรับรู้ผ่านทางประสาทหู ส่งไป
 ยังสมอง เพื่อแปลความหมายทำให้เข้าใจคำพูดนั้นได้ แล้วเด็กจึงเริ่มพูดได้ในภายหลัง ดังที่
 แอชลเลอร์ (Ashler อ้างถึงใน อ้อยทิพย์ กรมกูร, 2524) เชื่อว่า ความเข้าใจด้านการฟัง
 ของเด็กไม่เพียงแต่ดีกว่าทักษะในการพูดเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาทักษะทาง
 การพูดอีกด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะสมองและระบบประสาทสามารถเรียนรู้การฟังก่อนการพูด
 ส่วนความสามารถในการพูดของเด็กก่อนวัยเรียนนั้น (เพ็ญจันทร์ สุนทรอาจารย์, 2525) ได้สรุป
 ว่า พัฒนาการทางด้านภาษาและการพูดของเด็กนั้นจะเริ่มจากการฟังผู้อื่น แล้วจึงเลียนเสียงที่ได้ยิน จน
 กระทั่งสามารถพูดได้เป็นพยางค์หรือคำโดด ๆ พร้อม ๆ กับที่ความเข้าใจของเด็กในด้านคำศัพท์
 ต่าง ๆ และประโยคพัฒนาขึ้น โดยมีคำขยายเข้ามาในประโยคมากขึ้น ประโยคถูกต้องตามหลัก
 ไวยากรณ์ และ เด็กสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ

จะเห็นว่าพัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็กนั้น จะเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ซึ่งได้มี
 ผู้ศึกษาและค้นคว้าขั้นตอนพัฒนาการทางภาษาและการพูดไว้ดังนี้

ขั้นของพัฒนาการทางภาษา (Stage of Language Development)

1. ขั้นเสียงจากปฏิกิริยาสะท้อน (Reflexive Vocalization) ตั้งแต่แรกเกิด -
 3 เดือน เสียงที่เด็กเปล่งออกมาในระยะนี้ ได้แก่ เสียงร้องไห้ ซึ่งไม่มีความหมายแน่นอน แต่
 จะเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอกและภายใน เช่น ความหิว ความหนาว ความเจ็บปวด
 ฯลฯ เสียงร้องไห้เป็นไปโดยอัตโนมัติ ซึ่งเสียงร้องไห้ของเด็กทั่วไปนั้นจะไม่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่
 จะเกิดจากความไม่สบายหรือไม่พอใจ เช่น ความหิว แต่จะหยุดร้องไห้เมื่อได้รับความสุข
 สบายแล้ว ในระยะต่อมาเด็กจะทำเสียงที่บ่งบอกถึงความพอใจด้วย เช่น เสียงหัวเราะ เอ็กอาก
 ของเด็ก ทั้งเสียงที่เกิดจากสภาพความพอใจ และไม่พอใจ ล้วนแต่เป็นการเริ่มภาษาพูด เสียง
 เหล่านี้ไม่มีระบบหรือสัญลักษณ์หากเกิดขึ้นโดยบังเอิญจากการเคลื่อนไหวของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง
 ซึ่งพบว่าเป็นเสียงสระมากกว่าพยัญชนะระยะนี้เด็กเริ่มหันไปหาเสียงพูดที่เด็กเริ่มได้ยิน

ขั้นที่ 2 : ขั้นเล่นเสียง (Babbling Stage) ตั้งแต่ช่วงอายุ 3 เดือน - 8 เดือน
 อวัยวะในการฟังเสียงและเปล่งเสียงพูด มีวุฒิภาวะมากขึ้น ทารกรู้จักใช้อวัยวะเหล่านี้อย่างชำนาญ

ซึ่งระดับวุฒิภาวะต่าง ๆ ที่ใช้ในการพูด และระดับสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการทางภาษาในตอนต้นของเด็ก ถ้าเด็กมีอวัยวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพูด ไม่พร้อม เช่น มีความผิดปกติที่อวัยวะหรือหลอดเสียงส่งผลทำให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาช้ากว่าเด็กปกติ ซึ่งในวัยนี้ อวัยวะของทารกจะฟังเสียงของตนเองและฟังได้ชัดเจน ตลอดทั้งเด็กจะตั้งใจฟังเสียงและเลียนเสียงของตัวเองมากกว่า จึงมักจะกล่าวว่าเป็นระยะเล่นเสียง (Vocal Play) ซึ่งในขั้นนี้ เด็กทุกชาติ ทุกภาษา จะเหมือนกันหมด และขั้นพัฒนานี้เรียกว่า ขั้นที่ทารกรู้สึกว่าคุณเองมีเสียง (Sound Awareness) ซึ่งเด็กในวัยนี้ จะสนุกกับการเล่นเสียงของตัวเอง ซึ่งสังเกตได้จากที่เด็กยิ้มหรือหัวเราะในขณะที่เล่นเสียง เด็กจะเลือกออกเสียงที่ตนเองมีความสุข และออกเสียงนั้นซ้ำ ๆ กัน เพื่อความพอใจการเปล่งเสียงในระยะนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางภาษาและการพูด โดยก่อให้เกิดทักษะในการออกเสียง เพราะเด็กจะลองทำเสียงต่าง ๆ ที่ได้ยิน และเด็กจะเล่นเสียงซ้ำ ๆ จนกระทั่ง อายุประมาณ 5-6 เดือน ซึ่งพัฒนามาสู่ขั้นการรู้จักเลียนเสียงผู้อื่น เด็กจะส่งเสียงเป็นการเลียนแบบ และโต้ตอบกับเสียงที่ได้ยิน (Socialized Vocal Play) และในช่วงนี้เด็กจะใช้เสียงเพื่อแสดงให้รู้ถึงความต้องการและความรู้สึกของตัวเอง เด็กจะเรียนรู้และเข้าใจความหมายของคำพูดได้ดี โดยจะเชื่อมโยงความหมายของสิ่งที่ได้ยินกับชื่อคน สัตว์ สิ่งของ หรือการกระทำต่าง ๆ ได้ ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในแวดล้อมตัวเด็ก หรือสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ นั้น ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษาพูดในขั้นนี้มาก เนื่องจากในระยะนี้เด็กเริ่มรู้จักที่จะฟังเสียงคนอื่นแล้ว ดังนั้นถ้าเด็กอยู่ในภาวะแวดล้อมที่มีคนใกล้ชิด เป็นแบบอย่างในการเลียนเสียงที่ดี จะมีพัฒนาการทางภาษาเร็วกว่าเด็กที่ขาดการดูแลเอาใจใส่หรือขาดสิ่งเร้า ซึ่งพบได้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เนื่องจากเด็กขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ขาดการกระตุ้นจากบุคคลที่แวดล้อมตัวเด็ก ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดที่ล่าช้า

ขั้นที่ 3: ขั้นเทียบเสียง (Lalling Stage) ในขั้นนี้เด็กมีอายุเฉลี่ย 9 เดือน เป็นระยะที่ประสาทรับฟังเสียงและอวัยวะในการพูด มีการพัฒนามากขึ้น เด็กสามารถจำเสียงพูดผู้อื่นได้ละเอียดขึ้น เด็กสามารถเลียนเสียงของผู้อื่นและเลียนเสียงของตัวเองได้ แต่มักจะเลียนเสียงตัวเองน้อยลง ในขั้นนี้เด็กจะเรียนการพูดด้วยการเลียนแบบคือ เด็กพยายามกระทำให้เหมือนอย่างที่ได้ยินได้ฟังการพูด และการแสดงท่าทางประกอบในการพูดจาหรือบุคคลอื่น นอกจากนี้เด็กไม่เพียงแต่จะเลียนเสียงของตนเอง หรือบุคคลใกล้ชิดเท่านั้น เด็กจะพยายามเลียนเสียงต่าง ๆ จากเพื่อนเด็ก ตลอดจนสัตว์เลี้ยง การเลียนเสียงมีความสำคัญมากต่อการ

พัฒนาทางภาษาและการพูด หากเด็กได้แบบที่ผิดปกติ เช่น ถ้าตัวแบบติดอ่าง เด็กจะเลียนแบบการติดอ่างด้วย ดังนั้นการออกเสียงของตัวแบบ เช่น คำพูดของพ่อแม่ หรือบุคคลใกล้ชิดจะต้องช้าและชัดเจน เพื่อเด็กทารกจะได้เลียนเสียงได้และควรส่งเสริมให้เด็กเปล่งเสียงตามซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง จนกระทั่งเด็กพูดได้ถูกต้อง

ขั้นที่ 4: ชั้นเลียนเสียงผู้อื่น (Echolalia) เริ่มเมื่ออายุประมาณ 1 ปี คำแรกของเด็กมักจะเกิดขึ้นโดยบังเอิญ เช่น การเปล่งเสียง คำว่า มา มา หรือ ปา ปา พ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิดเด็กมักจะเป็นผู้ให้ความหมาย ต่อมาเมื่อเด็กอายุมากขึ้น เด็กจะพูดได้มากขึ้น และพูดได้ 2-3 คำ เมื่ออายุ 2 ขวบ จะพูดได้ยาวขึ้นจนเป็นประโยคได้ทีพอ ๆ กับผู้ใหญ่เมื่ออายุราว 7-8 ปี นอกจากนี้การตอบสนองจากผู้ใหญ่อื่นๆ ทั้ง การให้รางวัล การทำโทษ ทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้านการพูด

จากการศึกษาขั้นตอนของพัฒนาการทางภาษาและการพูดของไนซ์ (จินตนา นิยมเปีย 2521 อ้างอิงจาก Nice 1965) ได้แบ่งพัฒนาการทางภาษาพูดเป็นประโยคไว้ 4 ขั้นคือ

1. ขั้นการพูดเป็นคำคำเดียว (Single word Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่ 4-12 เดือน จนกระทั่งถึง 2 ขวบ อายุเฉลี่ย 6.6 เดือน
2. ขั้นเริ่มพูดเป็นประโยค (Early Sentence Stage) ขั้นนี้เริ่มเมื่ออายุได้ 13-27 เดือน อายุเฉลี่ยระหว่าง 18 เดือน ต่ำสุดประมาณ 4-7 เดือน ประโยคในตอนแรกๆ จะไม่สมบูรณ์ประกอบด้วย กริยา วิเศษณ์ และคุณศัพท์ ส่วนสรรพนาม และสันธาน จะเกิดขึ้นน้อยหรือไม่มีเลย
3. ขั้นประโยคสั้น (Short Sentence Stage) ประโยคประกอบด้วยคำ 3-4 คำ จะปรากฏในเด็กอายุ 2 ปี โดยปกติจะเกิดเมื่ออายุ 3 ปี และช้าที่สุดประมาณอายุ 4-5 ปี ประโยค จะเป็นประโยคสั้น ๆ หรือง่ายๆ ประกอบด้วยคำนาม จะไม่มีคำนำหน้านาม กริยาช่วย กริยาร่วม คำบุพบท และคำสันธาน ประโยคประมาณ 20-60% ยังคงเป็นประโยคที่ไม่สมบูรณ์
4. ขั้นเป็นประโยคสมบูรณ์ (Complete Sentence Stage) ประโยคประกอบด้วยคำ 6-8 คำ เกิดขึ้นในระหว่างอายุ 3-4 ปี เด็กจะสามารถพูดประโยคได้ในระดับเดียวกับผู้ใหญ่ รูปประโยคประกอบด้วย คำสรรพนาม คำบุพบท คำสันธาน และคำนำหน้านาม และเมื่อเด็กอายุ 6 ปี เด็กจะสามารถใช้แบบของประโยคได้ทุกแบบ และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงอายุประมาณ 9 ขวบครึ่ง

ลี และรูบิน (Lee and Rubin, 1970) ได้แบ่งพัฒนาการทางภาษาตามเกณฑ์อายุ โดยสังเขป ดังนี้

อายุ 0-2 ปี จะเริ่มทดลองเล่นเสียง ทดลองใช้ริมฝีปาก ลิ้น สายเสียง กล่องเสียง และทดลองบังคับกล้ามเนื้อในการพูด ต่างๆ จะเกิดการพูดคำแรกระหว่าง อายุ 10-18 เดือน ในปกติเด็กจะเริ่มใช้ประโยค 1-2 คำ แต่ยังมีมาใช้ภาษาท่าทางมากและชอบที่จะทำเสียงสูงๆ ต่ำๆ

อายุ 2-5 ปี ใช้คำที่มีความหมายมากขึ้น ลักษณะการพูดเริ่มคล้ายผู้ใหญ่ใช้ประโยคยาวขึ้น และมีความหมายมากขึ้น มักพบว่าจะมีพัฒนาการอย่างมาก และซับซ้อนในการใช้คำและประโยคโดยเฉพาะช่วงปีที่ 4-5

อายุ 5-7 ปี ใช้ประโยคที่มีความซับซ้อนเด่นชัด สามารถอธิบายเหตุการณ์หรือรูปภาพได้มีความหมายมากขึ้น สามารถใช้การเชื่อมประโยคและอธิบายความคิดตัวเองได้

ฟิตซ์เจอร์ซาลด์ สโตรมแมน และ แมคคินเนย์ (Fitzgerald Strommen and McKinneys, 1982) ได้ลำดับพัฒนาการของพฤติกรรมทางภาษา ไว้ดังนี้

ระยะก่อนใช้ภาษาพูด

อายุโดยประมาณ	พฤติกรรมทางภาษา
1 วัน	การร้องไห้ที่ไม่แตกต่างกัน
1-2 เดือน	การร้องไห้ที่แตกต่างกันไป
2 เดือน	การแยกแยะ เสียงพูด ส่งเสียงอ้อแอ้และ เล่นเสียง
6 เดือน	การเลียนเสียงตัวเอง
8 เดือน	การเลียนเสียงได้ดีขึ้นโดยการเลียนเสียงคนอื่น

ช่วงเปลี่ยนแปลง (Transition)

อายุโดยประมาณ	พฤติกรรมทางภาษา
9 เดือน	เข้าใจท่าทางภาษาพูด พูดประโยคที่เป็นคำ คำได้

ระยะใช้ภาษาพูด

15 เดือน - 3 ขวบ	พูดประโยคที่มี 2 คำได้
2 - 4 ขวบ	พูดประโยคที่ประกอบด้วยคำหลายๆ คำ
6 ขวบ	รู้หลักไวยากรณ์ (Syntax)
8 ขวบ	พูดอย่างชัดเจน (Articulation)

จะเห็นได้ว่าขั้นของพัฒนาการทางภาษาและการพูดที่ได้กล่าวมานี้ อาจจะแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ขึ้นกับการแบ่งประเภทของแต่ละบุคคล แต่พัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็กก็จะเป็นลำดับขั้นประมาณ 4-5 ขั้นตอน ดังที่กล่าวมาแล้ว ในฉบับแรก โดยเริ่มจากการร้องไห้ การทำเสียงอ้อแอ้ การเล่นเสียง การทำเสียงสูงต่ำและแล้วการพูดคำแรกที่เกิดขึ้น และจากการศึกษาพบว่า เด็กในช่วงอายุ 2-4 ปี จะมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีอัตราการพัฒนาสูงกว่าวัยอื่น โดยเฉพาะด้านการเรียนรู้คำศัพท์นั้นจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเพิ่มจำนวนคำศัพท์ดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ รวมทั้งการเรียนรู้ความหมายใหม่ของคำศัพท์เท่าที่เคยรู้จักมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามอัตราการเพิ่มของคำศัพท์จะเร็วหรือช้า ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งเมื่อเด็กอายุมากขึ้น ย่อมมีประสบการณ์มากขึ้น จึงทำให้รู้จักจำนวนคำมากขึ้น (กาญจนา ไพศาลภานุมาศ, 2528) ส่วนการพัฒนาภาษาในด้านรูปประโยคนั้น เมื่อเด็กรู้จักคำชนิดต่างๆ มากพอควรแล้ว เด็กจะเริ่มรวมคำเข้าเป็นประโยคที่สื่อความหมายได้มากขึ้น ประโยคระยะแรกๆ ของเด็กอาจเป็นประโยคที่ใช้คำเพียงคำเดียวหรือสองคำ ต่อจากนั้นก็เริ่มสร้างประโยคที่ยาวขึ้น ซึ่งต้องอาศัยกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์

ดังนั้น การศึกษาความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด ของเด็กก่อนวัยเรียนนั้น จึงควรศึกษาให้ครอบคลุมทั้งทางด้านคำศัพท์ และโครงสร้างทางไวยากรณ์ ซึ่งเด็กในวัยนั้น มักเริ่มเรียนรู้ภาษาในด้านคำศัพท์ประเภทต่างๆ อันได้แก่ คำนาม ซึ่งสามารถบอก ชื่อคน สัตว์ สิ่งของ อวัยวะของร่างกาย ชื่อพืช ผักผลไม้ อาหาร และชื่อสี คำที่บอกความรู้สึกสัมผัส สถานที่ ทิศทาง เวลา ขนาด จำนวนระยะทาง คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท และคำสันธาน นั้น ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้พยายามศึกษาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนรู้คำศัพท์ต่างๆ ตั้งแต่เด็กเริ่มพูด และพบว่า เด็กบางคนนั้นเรียนรู้ คำศัพท์ประเภทคำนามก่อนคำประเภทอื่น แต่เมื่อมีอายุมากขึ้น ก็มีวิวัฒนาการเพิ่มขึ้น เด็กจะรู้จักคำศัพท์ประเภทอื่นๆ อันได้แก่ คำกริยา คำบุพบท คำสันธาน (นิตยา ศษภักดี และ รจนา ทรชรานนท์, 2529)

ในสมัยก่อนเชื่อกันว่าพัฒนาการคำศัพท์เกิดขึ้นจากค้นคว้าคำศัพท์จากหนังสือพจนานุกรมหรือการเรียนรู้จากบุคคลอื่น แล้วบันทึกเป็นความจำไว้ (เบญจมาศ ภูมิอมร, 2529) แต่การศึกษาระยะต่อมา พบว่า การพัฒนาคำศัพท์เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์โดยธรรมชาติ ซึ่งในระยะแรกเด็กจะเรียนรู้คำศัพท์จากสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเองด้วยการเชื่อมโยงเสียงที่ได้ยินกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งต้องอาศัยการรับรู้จากระบบประสาทหลายด้านร่วมกัน คือ การ

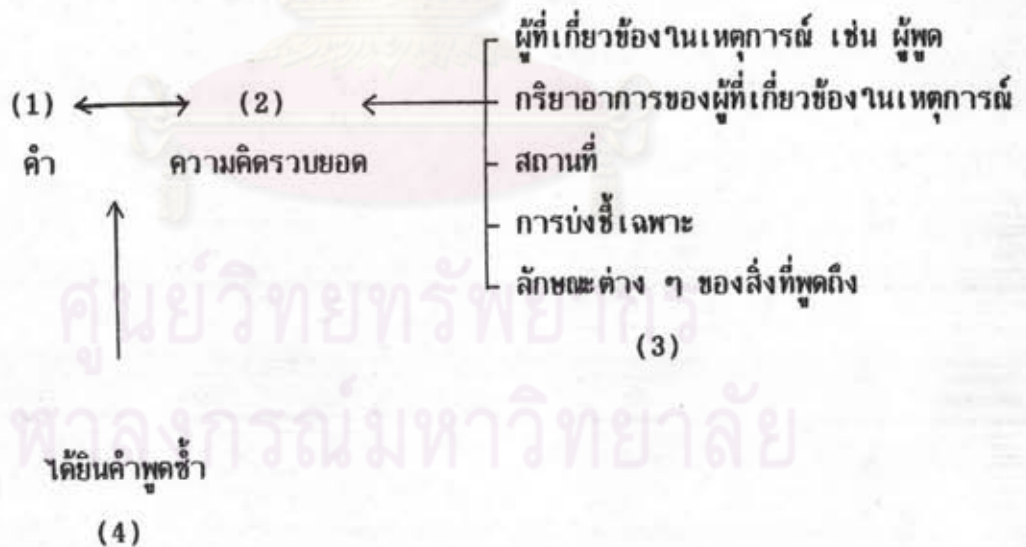
ได้ยินเสียง การมองเห็น การสัมผัส การดมกลิ่น และการชิมรส (Karlin, 1976, Sander, 1978) ดังนั้นเด็กมีประสบการณ์มากขึ้น การเรียนรู้คำศัพท์จะพัฒนามากขึ้นด้วย แต่การเรียนรู้คำศัพท์ทั้งทางด้านความเข้าใจและด้านการพูดในระยะนี้ อาจมีความหมายสมบูรณ์หรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้เด็กอาจใช้ประสบการณ์ของตัวเองในการอธิบายคำศัพท์ (Haviland and Clark, 1973) เช่นเมื่อให้เด็กอธิบาย คำว่า "หมา" เด็กจะบอกว่า "ตัวที่มีขนสีขาวและน้ำตาล" เพราะเด็กเคยเห็นหมาตัวหนึ่ง ซึ่งมีสีขาวและน้ำตาลในสวนสาธารณะหรือเด็กอาจจะเข้าใจหรือพูดคำศัพท์คำหนึ่งๆ ได้ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะเท่านั้น ต่อมาเมื่อการเรียนรู้คำศัพท์มีการพัฒนามากขึ้นเด็กจึงจะ เข้าใจ หรือพูดคำศัพท์ได้อย่างมีความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Bloom, 1978) การพัฒนาคำศัพท์เพื่อใช้พูดสื่อภาษาของเด็กนั้น แบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านความเข้าใจ และ ด้านการพูดคำศัพท์

1. การพัฒนาด้านความเข้าใจ/ความคิดรวบยอด/อรรถมโนทัศน์ของคำศัพท์

มนุษย์ต้องเรียนรู้ภาษาตั้งแต่วัยเด็กและมีการพัฒนาภาษา ไปตามขั้นตอนโดยจะต้องมีการพัฒนาภาษาทั้งทางด้าน การรับรู้ภาษาและการแสดงออกทางภาษาหรือการพูด เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าพัฒนาการทางด้านความเข้าใจภาษานั้นจะพัฒนามาก่อนการพูด (Maccoby and Bee, 1965) เด็กจะพัฒนาความเข้าใจความหมายของคำจากการเชื่อมโยงคำพูดที่ได้ยินกับสิ่งต่างๆ ที่มองเห็นได้ก่อนที่จะใช้คำพูดนั้นได้อย่างถูกต้อง (Bloom, 1978) โดยในระยะแรกๆ นั้นจำนวนคำที่เด็กเข้าใจจะมีมากกว่าจำนวนคำที่เด็กพูดได้ ซึ่งสมิธ (Smith 1926 อ้างถึงใน Oyer, 1966) พบว่าเด็กอายุ 24 เดือน จะเข้าใจคำศัพท์ประมาณ 1000 คำ ขณะที่พูดได้เพียง 250 คำเท่านั้น และเนลสัน (Nelson et al, 1978) พบว่า เด็กอายุ 13 เดือน จะเข้าใจคำศัพท์ประมาณ 50 คำ แต่พูดได้เพียง 10 คำ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เด็กสามารถรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว มาได้เป็นเวลานานก่อนที่จะสามารถพูดถึงสิ่งเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะในระยะช่วงปีแรกของชีวิต พัฒนาการทางภาษาจะอยู่ในรูปของการรับรู้ภาษาเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยพื้นฐานจากสิ่งที่ได้ยินและมองเห็น ประกอบกับการสังเกตสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงของผู้พูด ทำให้สามารถเข้าใจความหมายได้มากขึ้นประสบการณ์เรียนรู้เหล่านี้จะพัฒนาสร้างสมขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุที่เพิ่มขึ้นร่วมกับบุคลิกภาพทางร่างกายทำให้การรับรู้ภาษาของเด็กจะพัฒนาเพิ่มขึ้นตามลำดับชั้น จากความเข้าใจภาษาพื้นฐานง่ายๆ ในระยะแรกเป็นความเข้าใจภาษาที่ซับซ้อนขึ้น (ลินดา บันทอง, 2530) ซึ่งการพัฒนาด้านความเข้าใจคำศัพท์จะพัฒนาเป็นขั้นตอน (Bloom, 1978) กล่าวคือ ทารกเรียนรู้ภาษาและการพูดจากการใช้สายตาร่วมกับการได้ยิน โดยทารกเริ่มแสดง

ว่าสนใจการพูดของผู้อื่นด้วยการมองสบตากับผู้พูด และขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มกวาดสายตามองสิ่งต่างๆ ในขอบเขตของลานสายตา และมีการตอบสนองต่อเสียงที่ได้ยินด้วย ในระยะแรกทารกจะสนองตอบต่อเสียงที่ดังมาก ๆ ด้วยการแสดงรีเฟล็กซ์ต่าง ๆ เช่น ร้องไห้ สะอึกผวา หรือกระพริบตา การตอบสนองต่อเสียงจะมีความไวมากขึ้นตามลำดับ จนสามารถตอบสนองต่อเสียงเบาๆ ได้ และพัฒนาจนกระทั่งเด็กสามารถแยกเสียงต่างๆ ได้โดยอาศัยการได้ยินเสียงอย่างเดียว (Lewis, 1982) เสียงที่เด็กแยกได้ก่อนจะเป็นเสียงที่มีความแตกต่างกันมากในด้านคุณลักษณะของเสียง 4 ประการคือ ด้านคุณภาพ ด้านความถี่ ด้านความดัง และด้านระดับเสียง เมื่อเด็กเรียนรู้มากขึ้นการแยกเสียงจะพัฒนาขึ้น จนเด็กสามารถแยกเสียงที่มีความแตกต่างกันน้อย หรือเสียงที่คล้ายคลึงกันได้

เมื่อเด็กสามารถแยกเสียงต่างๆ ได้แล้ว ดังนั้นเด็กจึงเริ่มเรียนรู้การเข้าใจคำศัพท์ โดยการเชื่อมโยงคำพูดที่ได้ยินกับความคิดรวบยอด (ภาพที่ 2) การเรียนรู้คำศัพท์โดยการเชื่อมโยงนี้อาจเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ กรณีแรกมีการได้ยินคำศัพท์มาก่อน แล้วเกิดความคิดรวบยอดขึ้นภายหลัง กรณีที่ 2 เกิดความคิดรวบยอดขึ้นมาก่อน แล้วมีการได้ยินคำศัพท์ขึ้นภายหลัง

ภาพที่ 2 รูปแบบจำลองการเรียนรู้ความเข้าใจคำศัพท์ของเด็ก

จาก Nelson et.al (1978 : 965)

สำหรับในกรณีแรกนั้น เด็กต้องได้ยินคำศัพท์คำนั้นมาก่อน ต่อมาเมื่อเด็กอยู่ในสถานการณ์ที่มีการใช้คำศัพท์คำนั้น ซึ่งทำให้เด็กได้ยินทั้งคำพูดและเห็นตัวผู้พูด กริยาท่าทางของตัวผู้พูดและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนลักษณะของสิ่งของที่บ่งชี้ถึงสิ่งที่พูดนั้น ทำให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคำศัพท์คำนั้นขึ้น เมื่อเด็กได้ยินคำศัพท์นั้นซ้ำอีก จึงเกิดการเชื่อมโยงระหว่างคำศัพท์ที่ได้ยิน กับความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจคำศัพท์คำนั้นได้ เช่น เด็กเคยได้ยินคำศัพท์คำว่า "รถ" มาก่อน ต่อมาเด็กเห็นรถคันหนึ่งกำลังแล่นมา และมีคนพูดว่า "รถมาแล้ว" พร้อมกับวิ่งไปโบกมือให้รถหยุด แล้วขึ้นรถต่อไป จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดของคำว่า "รถ" ขึ้น เมื่อเด็กได้ยินคนพูดคำว่า "รถ" ซ้ำอีก จึงเกิดการเชื่อมโยงระหว่างคำว่า "รถ" ที่ได้ยิน กับความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กเข้าใจคำว่า "รถ" ที่ได้ยินกับความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เด็กจึงเกิดความเข้าใจคำว่า "รถ" ได้

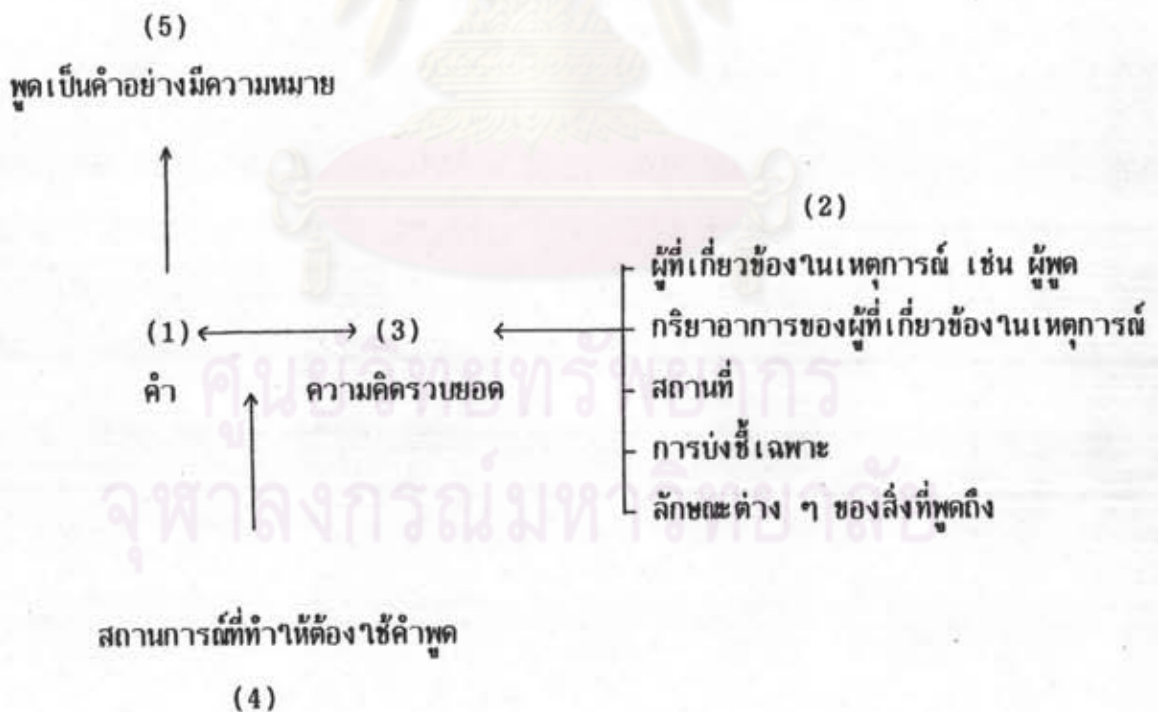
ส่วนกรณีที่สองนั้น เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคำศัพท์คำนั้น จากการที่เด็กอยู่ในสถานการณ์ที่มีการใช้คำพูดคำนั้นมาก่อน ทำให้เด็กได้ยินได้เห็นตัวผู้พูด กริยาอาการของผู้ที่เกี่ยวข้องขณะพูด ตลอดจนรูปร่างลักษณะที่บ่งชี้ถึงสิ่งที่พูดนั้น เมื่อเด็กได้ยินผู้พูดคำคำนั้น เด็กจะระลึกได้ว่า เป็นคำที่เคยได้ยินมาแล้ว เมื่อได้ยินคำพูดนั้นซ้ำอีก เด็กก็จะสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดกับคำศัพท์ที่ได้ยินนั้น ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจคำศัพท์คำนั้นได้ เช่น ขณะที่รถกำลังแล่นมา เด็กได้ยินคนพูดว่า "รถมาแล้ว" และเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น เด็กจะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคำว่า "รถ" เกิดขึ้น ต่อมาเด็กได้ยินคำว่า "รถ" เด็กจะระลึกได้ว่าเคยได้ยินมาแล้ว เมื่อเด็กได้ยินคนพูดว่า "รถ" ซ้ำอีก จึงแสดงการเชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นกับคำว่า "รถ" ที่เคยได้ยิน ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจคำว่า "รถ" ได้

ดังนั้นไม่ว่าเด็กจะเรียนรู้ความเข้าใจคำศัพท์ด้วยวิธีการใดก็ตาม เด็กจะสามารถเข้าใจคำพูดบางคำเมื่ออายุ 7 เดือน และเริ่มรู้จักชื่อตัวเอง เข้าใจคำสั่งง่าย ๆ เช่น "ไม่" หรือสั่งให้เด็กทำท่า "บ้ายบาย" รวมทั้งเริ่มเข้าใจสีหน้าท่าทางของผู้อื่นเมื่อมีอายุ 8-12 เดือน (Lewis, 1982) และต่อมาเมื่อเด็กมีอายุ 15-17 เดือน จะเริ่มเข้าใจคำสั่งที่ซับซ้อนขึ้น ถ้าได้ยินพร้อมกับเห็นผู้ใหญ่แสดงท่าทางประกอบ เช่น ผู้ใหญ่สั่งเด็กด้วยประโยคที่ว่า "หยิบแก้วให้แม่ซิ" พร้อมกับชี้ไปที่แก้ว เป็นต้น หลังจากนั้นเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 18 เดือน เด็กก็สามารถช้อย้ายะของตนเองตามสั่งได้ เช่น ชี้ตา ชี้จมูก ฯลฯ และการพัฒนาความเข้าใจคำศัพท์ของเด็กจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเด็กมีอายุได้ 3-4 ปี ในช่วงอายุนี้เด็กส่วนใหญ่จะเข้าใจคำศัพท์พื้นฐานในภาษาแม่ได้ จากการศึกษาของ สุมิตรา อังวัฒนกุล และ ภานินี ศรีหิรัญ (2526)

พบว่า ในด้านความเข้าใจความหมายภาษาของเด็กอายุ 2-3 ปี ส่วนใหญ่เข้าใจความหมายของคำต่าง ๆ ที่ใช้ได้ดี สามารถสื่อสารด้วยคำพูดโดยตรง มีการใช้ท่าทางประกอบคำพูดบ้างไม่มากนัก แต่ยังใช้คำศัพท์ประเภท คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำกริยาวิเศษณ์ และคำลักษณะนาม ผิดอยู่บ้าง โดยที่ยังใช้คำในประโยคมากเกินไปจนความจำเป็น ตัดคำที่จำเป็นออกไป หรือยังใช้คำโดยยังไม่เข้าใจความหมายอยู่บ้าง

2. การพัฒนาด้านการพูดคำศัพท์

จากการศึกษาพบว่าเด็กสามารถพูดเป็นคำอย่างมีความหมายเมื่อมีอายุประมาณ 10-18 เดือน ซึ่งเนลสัน (Nelson et al, 1978) ได้อธิบายถึงการเรียนรู้การใช้คำศัพท์อย่างมีความหมายว่าพัฒนามาจากการเชื่อมโยงคำกับความคิดรวบยอด ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจคำศัพท์เมื่อเด็กเข้าใจคำศัพท์นั้นแล้ว เด็กจะจดจำคำศัพท์คำนั้นไว้ ต่อมาเมื่อเด็กมีความพร้อมที่จะออกเสียงพูด เด็กก็จะพูดคำศัพท์คำนั้นได้ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 รูปแบบจำลองการเรียนรู้การพูดคำศัพท์จาก Nelson et al (1978: 966)

นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนคำศัพท์ทุกประเภทที่เด็กพูดได้จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น และมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วงที่เด็กมีอายุ 2-3 ปี เพราะเป็นช่วงที่เด็กต้องการใช้คำศัพท์เพื่อการพูดเป็นวลีและประโยคต่อไป (Nelson et al, 1978)

การพัฒนาคำศัพท์ของเด็กจะเริ่มพัฒนาจากการเรียนรู้คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำบุพบท และคำประเภทอื่น ๆ ตามมาตามลำดับ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่ง เวสและลิลลี่ไวท์ (Weiss and Lillywhite 1976 อ้างถึงใน ลินดา บันทอง, 2530) ได้จัดคำศัพท์ประเภทต่างๆ ที่เด็กเข้าใจและพูดได้ โดยเริ่มจากคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำสรรพนาม คำบุพบท และคำสันธาน โดยพบว่า คำนาม และคำกริยาเป็นคำศัพท์ที่เด็กเข้าใจได้มากในระยะ 4 ปีแรกของชีวิต แต่เมื่อเด็กอายุมากขึ้นอัตราการเพิ่มจำนวนคำนามจะลดลง เพื่อเทียบกับคำศัพท์ประเภทอื่นๆ

เนลสัน (Nelson cited by Dale, 1976) ศึกษาคำพูด 50 คำแรกของเด็ก 18 คน พบว่า เด็กส่วนมาก ต้องพูดได้ 5 คำ ก่อนที่จะเริ่มรวม 2 คำ หรือมากกว่าเข้าด้วยกัน และยังพบว่ารูปแบบของคำพูดของเด็กเหล่านี้ว่า มีลักษณะร่วมกัน สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1. คำนามทั่วไป (General nouninal) เช่นคำว่า บอล (ball) หิมะ (snow) มีประมาณครึ่งหนึ่ง (51%) ของจำนวนคำทั้งหมด
2. คำนามเฉพาะ (Specific nouninal) เช่นคำว่า แม่ (Mom) และชื่อสัตว์เลี้ยงต่างๆ มีประมาณ 14% ของจำนวนทั้งหมด
3. คำกริยา เช่น ให้ (gave) ไป (go) มีประมาณ 14%
4. คำขยาย เช่น สีแดง (red) สกปรก (dirty) มีประมาณ 9%
5. คำที่แสดงมารยาทในสังคม เช่น ค่ะ ครับ (yes, please)
6. คำที่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น คำที่ใช้ตั้งคำถาม ได้แก่ อะไร (what) เพื่อ (for)

นอกจากนี้ เนลสัน ยังรวบรวมลักษณะเด่น ที่สังเกตพบจากคำพูด 50 คำแรกของเด็กไว้ ดังนี้

1. เด็กมักใช้คำกริยาซ้ำ ๆ กัน
2. คำพูดของเด็กจะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็ก เช่น เกี่ยวกับอาหาร สัตว์เลี้ยง ของเล่น เสื้อผ้า

3. เด็กจะพูดคำที่ตนสามารถใช้นั้นได้ง่ายๆ ด้วยตนเอง เช่น รองเท้า ถุงเท้า แต่ไม่ค่อยใช้คำว่ากางเกง เสื้อคลุม
4. เด็กจะใช้คำที่เขาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อวัตถุนั้นได้ (can act on) เช่น พบว่าเด็กจะใช้คำว่าผ้าห่ม และกัญแจบ้อย แต่ไม่ค่อยใช้คำว่า โต๊ะ และหน้าต่าง
5. เด็กจะ ไม่ค่อยพูดถึงสิ่งใหญ่ ๆ เช่น ต้นไม้ ไซฟาร์ และสวนสาธารณะ
6. เด็กชอบพูดเกี่ยวกับวัตถุที่เคลื่อนไหวได้ (movable) เช่นรถ นาฬิกา และสัตว์ต่าง ๆ

อี.วี. คลากซ์ (E.V. Clark 1976 อ้างถึงใน พรทิพา ทองสว่าง, 2526) ได้จำแนกคำในระยะที่เด็กเริ่มหัดพูดคำโดดหรือคำสองคำ โดยใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ และแบ่งหมวดคำศัพท์ออกเป็นหมวดต่าง ๆ 8 หมวด คือ

1. อาหาร ได้แก่ น้ำ ผลไม้ นม ลูกกี้ ขนมปัง เครื่องดื่ม
 2. ส่วนต่างๆ ของร่างกาย โดยเริ่มจากส่วนที่อยู่บนใบหน้า ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก และจึงรู้จักส่วนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนี้ ได้แก่ แขน ขา หัวเข่า เท้า ท้อง มือ
 3. เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ได้แก่ หมวก รองเท้า เสื้อ กางเกง ผ้าเช็ดปาก
 4. สัตว์ต่างๆ ได้แก่ สุนัข แมว นก เป็ด ไก่ วัว ม้า
 5. ยานพาหนะต่าง ๆ ได้แก่ รถยนต์ รถบรรทุก รถไฟ เรือ
 6. ของเล่น ได้แก่ ลูกบอล ตุ๊กตา หมียัดนุ่น
 7. ของใช้ในบ้าน โดยเฉพาะ สิ่งที่เป็นของใช้ประจำวัน ได้แก่ แก้วน้ำ ช้อน ขวด แปรงสีฟัน กัญแจ นาฬิกา
 8. มนุษย์และญาติพี่น้อง ในที่สุดเด็กจะพูดเกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ แม่ พ่อ น้อง พี่
- วี. เจ. คูก (V. J. Cook 1979 อ้างใน พรทิพา ทองสว่าง, 2526) มีความเห็นคล้ายกับ อี.วี. คลากซ์ ในเรื่องหมวดคำศัพท์ที่เด็กมักพูดถึงโดยกล่าวไว้ว่า คำศัพท์หมวดแรก ที่เด็กใช้พูดมักจะเป็นคำศัพท์เกี่ยวกับการเรียกชื่อคนที่อยู่รอบข้าง (เช่น พ่อ แม่ ยาย) สัตว์ต่างๆ เสื้อผ้า ยานพาหนะ และการกระทำที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวเด็ก (เช่น กิน นอน ขอ เป็ด เอา ไป)

เซอร์ลอค (1959) ศึกษา พบว่า คำแรกที่เด็กใช้มักเป็นคำนาม ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบด้วยคำที่มีพยางค์เดียว ต่อจากนั้นก็อาจเป็นคำ 2-3 พยางค์ คำเหล่านี้เป็นคำที่เด็กใช้เรียกแทนบุคคลหรือสิ่งของที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของเด็ก เช่น แม่ พ่อ พี่ น้อง ขึ้นต่อไปก็เรียนรู้คำกริยา โดยเฉพาะกริยาที่ใช้แทนท่าทาง เช่น ำให้ เอา ถือ และคำต่อมาคือคำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ ก็ปรากฏในคำศัพท์ของเด็กที่มีอายุประมาณ 1 ขวบ ขึ้นไป คำคุณศัพท์ที่ใช้เป็นครั้งแรก ได้แก่ ดี ไม่มี ร้อน เย็น สน สวย ซึ่งเป็นคำที่นำมาใช้กับ บุคคล อาหาร และของเล่น คำวิเศษณ์ตัวแรกที่ปรากฏในคำศัพท์โดยทั่วไป คือ ที่นี่ ที่ไหน ส่วนตัวบุพบท และคำสรรพนาม มักพบหลังสุด

สมิตรา อังวัฒนกุล และ ภาสินี ศรีทริฎ (2526) ได้ศึกษาความสามารถในด้านการใช้คำศัพท์ของเด็กอายุ 2-3 ขวบ ส่วนใหญ่สามารถใช้คำ 1 และ 2 พยางค์ ได้มากที่สุด สามารถใช้คำ 3 และ 4 พยางค์ ได้บ้าง แต่มักจะลดพยางค์ลง โดยที่คำใดมี 3 พยางค์ ก็จะลดลงเหลือ 2 พยางค์ ถ้า 4 พยางค์ ก็จะลดลงเหลือ 3 พยางค์ สำหรับชนิดของคำที่ใช้ เด็กก่อนวัยนี้ใช้คำนามและคำกริยามากที่สุด คำคุณศัพท์รองลงมา คำกริยาวิเศษณ์ยังใช้กันได้น้อยมาก นอกจากนี้ยังรู้จักใช้คำศัพท์เฉพาะ เช่นคำที่เกี่ยวกับจำนวนนับ ตั้งแต่ 1-10 ใช้คำที่เกี่ยวกับสีได้หลายสี ใช้คำที่เกี่ยวกับปริมาณ เวลา ลักษณะ และคำนามธรรมได้ แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจความหมายดีนัก

ดังนั้นจะ เห็นได้ว่าในช่วงสองปีแรก เด็กเรียนรู้คำศัพท์ได้ช้า แต่หลังจากนั้นในระยะก่อนเข้าโรงเรียนจะ เรียนรู้เร็วขึ้น และจะ เรียนรู้อย่างรวดเร็วหลังจากเข้าโรงเรียนแล้ว ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากได้รับการสอนโดยตรงจากครูและจากการได้พบเห็นสิ่งต่างๆ มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่าน เช่น

คาร์มิเชล (Carmicheal, 1954 Citing Smith) ซึ่งสมิธเป็นผู้เริ่มศึกษา พัฒนาการทางภาษาด้านถ้อยคำ ในเด็กก่อนวัยเรียนเป็นคนแรก โดยเลือกคำจากบัญชีคำของธอร์นไคน์ (Thorndike's Test) 203 คำ จาก 10,000 คำ มาสร้างเป็นแบบทดสอบรูปภาพ เพื่อให้ทดสอบเด็กอายุ 8 เดือน-6 ปี จำนวน 278 คน พบว่า พัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนคำ เพิ่มขึ้นตามอายุ ดังนี้

อายุ	จำนวนคำโดยปริมาณ
8 เดือน	0
10 เดือน	1
1 ปี	3

อายุ	จำนวนคำโดยประมาณ
1 ปี 3 เดือน	19
1 ปี 6 เดือน	22
1 ปี 9 เดือน	118
2 ปี	272
2 ปี 6 เดือน	446
3 ปี	896
3 ปี 6 เดือน	1222
4 ปี	1540
4 ปี 6 เดือน	1870
5 ปี	2072
5 ปี 6 เดือน	2289
6 ปี	2562

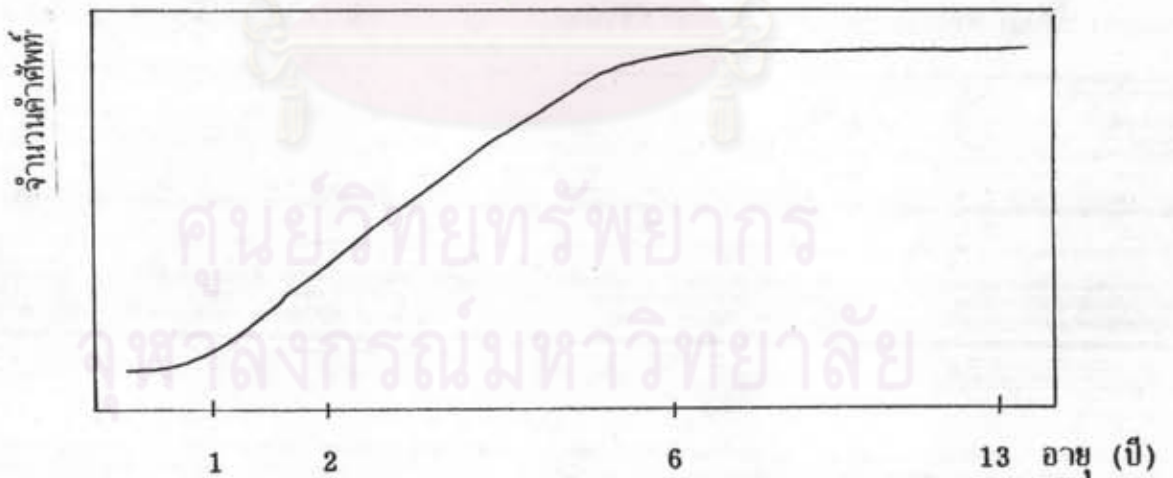
และจากการศึกษาของสมิธในครั้งนี้ พบว่า เขาได้บันทึกการสนทนาของเด็ก 88 คน ขณะเล่นนาน 1 ชั่วโมง พบว่า เด็กอายุ 2 ปี จะพูดได้เฉลี่ยประมาณ 50 คำ/ชั่วโมง และอายุ 4 ปี พูดได้เฉลี่ยประมาณ 400 คำ/ชั่วโมง

และจากการศึกษาของเบย์เลย์ (Bayley, 1969) เมนยูก (Menyuk, 1971) สมิธ (Smith, 1926) และคนอื่นๆ (Levin 1982: 212 citing by Bayley, Menyuk, Smith) สรุปพัฒนาการทางภาษาไว้ดังนี้

อายุ	เสียง	ความหมาย	ไวยากรณ์
แรกเกิด	ร้องไห้		
2 เดือน	อ้อแอ้เหมือนเสียงสระ		
6 เดือน	เล่นเสียง เป็นพยางค์		
1 ขวบ	ทำเสียงพยางค์ซ้ำๆ	- พูดคำแรก - เข้าใจคำบางคำ	

อายุ	เสียง	ความหมาย	ไวยากรณ์
2 ขวบ	เปล่งเสียง เป็นภาษาที่ เข้าใจกันในครอบครัว	พูดได้ 250 คำ	พูดประโยคที่มี คำ 2 คำ
3 ขวบ	เปล่งเสียงพูดสื่อความ เข้าใจกับคนอื่น ๆ ได้	พูดได้ประมาณ 1,000 คำ	พูดประโยคสั้น ๆ เหมือนผู้ใหญ่
6 ขวบ	ยอมรับว่าคล้ายผู้ใหญ่	พูดได้ประมาณ 2,500 คำ	เหมือนผู้ใหญ่

สมิธ (Levin 1982 citing Smith, 1926) ได้ศึกษาแนวโน้มการเพิ่มของ
คำศัพท์ของเด็กแรกเกิดถึง 13 ปี ดังแสดงไว้ในภาพประกอบ (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 แสดงถึงพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนคำศัพท์ของเด็ก
ในช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 13 ปี

เส้นกราฟจะเริ่มขึ้นเมื่ออายุ 1 ขวบ ซึ่งเริ่มพูดคำแรก และค่อยๆ เพิ่มขึ้นช้าๆ ในช่วงปีที่ 2 และเพิ่มขึ้นสูงมากในช่วง 3 หรือ 4 ขวบ โดยเฉลี่ย และรู้จักศัพท์มากขึ้นในวัยเข้าเรียน

จินตนา เนียมเปีย (2521) ศึกษาพัฒนาการทางด้านชนิดของถ้อยคำของเด็กก่อนวัยเรียน โดยให้เด็กเล่าเรื่องจากรูปภาพ พบว่าเด็กที่มีอายุมากมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำดีกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า

จินตนา สุทธิจินดา (2522) ศึกษาพัฒนาการทางภาษาด้านชนิดและสัดส่วนของคำของเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งมีอายุ 3-6 ปี โดยให้เด็กเล่าเรื่องจากรูปภาพ พบว่าเด็กอายุ 3 ปี มีสัดส่วนการใช้คำนาม สรรพนามสูง แต่มีสัดส่วนของการใช้คำชนิดอื่นๆ ต่ำกว่าเด็กอายุ 4 ปี 5 ปี และ 6 ปี

จันทิกา ลิ้มปิเจริญ (2523) ศึกษาความสามารถ ในการรู้จักคำและเข้าใจคำของนักเรียน อนุบาล พบว่า ความสามารถในการรู้จักคำและเข้าใจคำของนักเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นตามลำดับอายุ

ดังนั้นความแตกต่างของการเรียนรู้คำศัพท์ของเด็กแต่ละคนนั้น เริ่มเห็นได้ตั้งแต่เด็กอายุได้ 18 เดือน และเพิ่มจนเห็นชัดมากขึ้นตามอายุ สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องนี้ อย่างมากคือ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมโอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ แรงกระตุ้นและสติปัญญาของเด็กเอง

ส่วนการพัฒนาภาษาด้านโครงสร้างทางไวยากรณ์ ของประโยคแบบต่างนั้น ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าถึงรายละเอียดทางด้านโครงสร้างทางไวยากรณ์ของประโยค กล่าวคือ

วูด (Wood, 1976) ได้ศึกษาพัฒนาการในการสร้างประโยคของเด็ก จะเป็นไปตามลำดับ 6 ชั้น ดังนี้คือ

1. ชั้นคำที่คล้ายประโยค (Sentence like Word)

เกิดขึ้นช่วงอายุ 1-2 ขวบ คือ เด็กจะสื่อความหมายโดยใช้คำๆ เดียว และใช้การออกเสียงประกอบท่าทาง

2. ชั้นปรับปรุง (Modification)

เกิดขึ้นช่วงอายุ 1.5-2 ขวบ เด็กสามารถดัดแปลงคำๆ เดียว เป็นประโยค 2 คำ ที่มีความหมายเพิ่มขึ้น

3. ชั้นโครงสร้าง (Structure)

เกิดขึ้นช่วงอายุ 2-3 ขวบ เด็กสามารถตั้งคำถามและสร้างประโยคปฏิเสธ ประโยคเปรียบเทียบได้

4. ชั้นปฏิบัติการเปรียบเทียบ (Operation Change)

เกิดขึ้นช่วงอายุ 2.5-4 ขวบ มีการเปลี่ยนแปลงประโยคโครงสร้างพื้นฐาน โดยจัดเรียงลำดับคำให้ดีขึ้น ทำให้สามารถสื่อสารได้ซับซ้อนขึ้น

5. ชั้นแยกแยะจำแนกประเภท (Categorization)

เกิดขึ้นช่วงอายุ 3.5 - 7 ขวบ เด็กสามารถเรียงเรียงประโยคได้สละสลวยมากขึ้นและสามารถแก้ไขประโยคที่มีความซับซ้อนขึ้น

6. ชั้นโครงสร้างซับซ้อน (Complex Structure)

เกิดขึ้นช่วงอายุ 5-10 ขวบ เด็กจะใช้รูปประโยคที่ซับซ้อนยุ่งยากขึ้น โดยมีการใช้ตัวเชื่อมประโยค

จินตนา เนียมเปีย (2521) ศึกษาเกี่ยวกับความซับซ้อนของประโยคของเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-6 ปี จำนวน 120 คน เก็บข้อมูลโดยการให้เด็กเล่าเรื่องจากรูปภาพ พบว่า เมื่อเด็กอายุมากขึ้นจะใช้ประโยคที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

เดล (Dale, 1976) พบว่า เด็กจะเริ่มใช้สังกรประโยค ได้เมื่ออายุประมาณ 2 - 3.5 ปี และในด้านความยาวของประโยค พบว่า เด็กอายุ 3.5 ปี จะใช้จำนวนคำเฉลี่ยต่อ 1 ประโยค ประมาณ 3.5-4.0 คำ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษา เมื่อย้อนหลังไป ซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนคำต่อ 1 ประโยค ของเด็กอายุ 3 ปี เท่ากับ 3.4 คำ และของเด็กอายุ 4 ปี เท่ากับ 4.4 คำ

แมคคาร์ที (McCarthy cited by Carmichael ed., 1946) ศึกษาเกี่ยวกับความยาวของประโยคได้รายงานเกี่ยวกับ จำนวนเฉลี่ยของคำต่อ 1 ประโยคของเด็กอายุต่าง ๆ ไว้ดังนี้

อายุ	จำนวนค่าเฉลี่ยต่อ 1 ประโยค
1 1/2	1.2
2	1.8
3	3.4
4	4.4
5	5
6	6.53
7	7.26

จากการศึกษาของ แมคคาร์ธี เชื่อว่า ความยาวของประโยคเพียงอย่างเดียวไม่สามารถบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าทางภาษาได้โดยตรง ต้องอาศัยการพิจารณาถึงความแตกต่างของโครงสร้างทางไวยากรณ์ของประโยคเหล่านั้นด้วย ซึ่งเขาเชื่อว่า จะเป็นตัวทำนายความก้าวหน้าทางภาษาได้ดีกว่าความยาวของประโยค หรือจำนวนประโยคทั้งหมดที่เด็กพูด และนอกจากนี้ แมคคาร์ธี อ้างถึงการศึกษาของไนซ์ (Nice) ซึ่งพบว่า จำนวนประโยค 50 ประโยค ที่เด็กอายุ 3 ขวบ พูดจะมี 1-2 ประโยคเท่านั้น ที่เป็นอเนกตรรกประโยค (Compound Sentence) หรือสังกรประโยค (Complex Sentence) นอกจากนี้แมคคาร์ธียังได้รวบรวม ผลการศึกษาของคุณ แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงร้อยละของประโยคชนิดต่าง ๆ

ผู้วิจัย	อายุ (ปี)	วิธีที่สื่อ ความหมายได้	เอกรรค ประโยค	เอกรรคประโยค ที่มีส่วนขยาย	เอกรรคประโยค + สังกรประโยค	วิธีที่สื่อความ หมายไม่ได้
แมคคาร์ธี	2	53.8	17.3	1.4	0.9	25.1
แมคคาร์ธี	3	27.2	45.1	8.7	1.5	16.2
แมคคาร์ธี	4	32.0	39.4	10.9	6.1	6.8

จากผลการศึกษา ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า เด็กจะใช้ประโยค ชนิดที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น กล่าวคือ เมื่ออายุ 2 ปี เด็กจะใช้วลีในการสื่อความหมายเป็นส่วนใหญ่

(53.8%) และประโยคที่ใช้ส่วนาใหญ่เป็นเอกรรดประโยค (17.3%) ในขณะที่เอกรรดประโยค และสังกรประโยคมีเพียงร้อยละไม่ถึง 1 และเมื่ออายุ 3 ปี เด็กจะใช้วลีน้อยลง และใช้ประโยคมากขึ้น โดยจะใช้เอกรรดประโยค มากกว่า อเนกรรดประโยค และสังกรประโยค

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษาและการพูด

ได้มีผู้ศึกษาและวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อม เพศ อายุ ระดับสติปัญญา ฯลฯ มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษาและการพูด ดังเช่น

เฮอร์ลอค (Hurlock, 1978) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อ พัฒนาการทางภาษาพูดไว้ 12 ประการ ดังนี้

1. สุขภาพ เด็กที่มีสุขภาพดี เรียนรู้ที่จะพูดได้เร็วกว่าเด็กที่มีสุขภาพไม่ดี เนื่องจากพวกเขามีแรงจูงใจสูง ที่จะ เป็นสมาชิกของสังคม และ เพื่อติดต่อกับสมาชิกในกลุ่ม
2. สติปัญญา เด็กที่มีระดับสติปัญญาสูง เรียนรู้ที่จะพูดได้เร็วกว่า และแสดงเกณฑ์ทางภาษาเหนือกว่าเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำ
3. สถานทางเศรษฐกิจสังคม กลุ่มเด็กที่มีฐานะ เศรษฐกิจสูง เรียนรู้ที่จะพูดเร็วกว่า แสดงออกได้ดีกว่า และพูดคุยน้อยกว่าเด็กที่มาจากกลุ่มฐานะ เศรษฐกิจสังคมต่ำ
4. เพศ กลุ่ม เด็กหญิง เรียนรู้ที่จะพูดได้เร็วกว่าเด็กชายในทุกระดับอายุ การใช้ประโยคของเด็กชายสั้นกว่าและถูกต้องตามไวยากรณ์น้อยกว่า คำศัพท์ก็น้อยกว่า และการออกเสียงได้ถูกต้องน้อยกว่าเด็กหญิง
5. ความต้องการในการติดต่อสื่อสาร ผู้ที่มีความต้องการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นสูง อันเป็นแรงจูงใจให้เด็กเรียนรู้ที่จะพูด และยังมีความเต็มใจมากเท่าใดก็จะ เรียนรู้ได้มากเท่านั้น
6. การกระตุ้น เด็กที่ถูกกระตุ้นให้พูด ด้วยการพูดคุยน้อยและส่งเสริมให้มีการตอบสนอง จะ เรียนรู้ที่จะพูดได้เร็วกว่าและดีกว่า
7. ขนาดของครอบครัว เด็กที่เป็นลูกคนเดียวในครอบครัว หรืออยู่ในครอบครัวเล็ก จะมีพัฒนาการทางภาษาได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวใหญ่
8. ลำดับการเกิด ในระดับอายุเดียวกัน การพูดของเด็ก ที่เกิดก่อนเหนือกว่าเด็กที่เกิดในลำดับหลังๆ ในครอบครัวเดียวกัน

9. การเกิดแฝด เด็กแฝดจะมีพัฒนาการทางการพูดช้า เนื่องจากพวกเขาจะติดต่อสัมพันธ์กับผู้ที่เป็นคู่แฝดของตนเอง เป็นส่วนใหญ และ เรียนรู้ที่จะ เข้าใจภาษาเฉพาะของตนเอง
10. การพบปะกับกลุ่มเพื่อน เด็กที่พบปะกับกลุ่มเพื่อนยิ่งมากเท่าใด ก็ต้องการจะ เป็นที่ยอมรับในการเป็นสมาชิกในกลุ่มเพื่อนมากเท่านั้น ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่จะพูดสูง
11. บุคลิกภาพ เด็กที่ปรับตัวดี มีแนวโน้มที่จะพูดได้ดีกว่า ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ เมื่อเทียบกับเด็กที่ปรับตัวได้ไม่ดี
12. เด็กที่พูด 2 ภาษา การเรียนรู้ 2 ภาษา ในช่วงปีแรกทำให้พัฒนาการล่าช้า ทั้ง 2 ภาษา และนำไปสู่การพูดที่คลาดเคลื่อน

มาร์ติน และ เบอนส์ (Martin and Burns, 1959) ได้ศึกษาถึงที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษาว่า

1. เพศ ซึ่งพบว่า เด็กหญิง จะมีพัฒนาการในการใช้ประโยค และอัตราการเพิ่มคำเร็วกว่าเด็กชายโดยเฉพาะในขวบปีที่ 3
2. ระดับฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมสูง จะมีพัฒนาการทางภาษาสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมต่ำกว่า เนื่องจากเด็กที่อยู่ในครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมสูงมีสิ่งกระตุ้นมากกว่า เช่น การได้รับความใกล้ชิดกับมารดา และ โอกาสในการอ่านหนังสือดูโทรทัศน์มาก
3. เด็กที่อยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า จะมีพัฒนาการทางภาษาช้ากว่าเด็กปกติ

โอลสันและ เคิทเซล (Olson and Koetzle cited by Mc Carthy, 1960) พบว่า แม้ว่าเด็กชายมีแนวโน้มที่จะพูดน้อยกว่าเด็กหญิงภายในเวลาที่กำหนดให้ แต่เมื่อเด็กชายพูด เขาจะพูดด้วยอัตราที่เร็วกว่าเด็กหญิงเล็กน้อย

แมคคาร์ที (Mc Carthy cited by Hurlock, 1972) พบว่า ในระยะปีแรก ความแตกต่างทางเพศยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด เพราะทั้ง 2 เพศ ต่างมีความรู้สึกต่อแม่เช่นเดียวกัน ในระยะต่อมา เด็กหญิงจะเริ่มเลียนแบบ (Identify) แม่ทุกอย่างทั้งกริยาอาการ และการพูดจา ในขณะที่เด็กชาย จะเลียนแบบพ่อ เมื่อพ่อต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้น ความใกล้ชิดแม่ตลอดระยะเวลาวัยเด็กทำให้เด็กหญิงพูดได้เร็วกว่าและดีกว่าเด็กชาย

ชอมสกี (Lu, 1979 citing by Chomsky n.d.) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางภาษา คือ เพศ ระดับเศรษฐกิจสังคม ประสบการณ์ที่ได้ติดต่อสื่อสารหรือโอกาสที่ได้ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น รวมทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัว

เฮเลน (Helen, 1981) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษา พบว่า เด็กหญิงจะมีพัฒนาการทางภาษาเร็วกว่า เด็กชายในช่วงแรกๆ ของชีวิต ในด้านคำศัพท์และการออกเสียง แต่ในเรื่องไวยากรณ์จะไม่มี ความแตกต่างกันจนกว่าจะเข้าวัยรุ่น และเด็กที่ฐานะยากจนจะมีพัฒนาการทางถ้อยคำช้ากว่าปกติ แต่ไม่ล่าช้าในเรื่องทักษะทางไวยากรณ์

เนลสัน (Nelson, 1982) ได้ศึกษาการใช้ประโยคเดี่ยว (Single Word) และ การใช้ประโยคในเด็ก พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษา คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง วุฒิภาวะทางการเรียน กับสิ่งแวดล้อม

เพทตี และ เจนเสน (Petty and Jensen, 1985) พบว่า พัฒนาการทางภาษา ในช่วงก่อนวัยเรียน (2-5 ปี) ส่วนใหญ่แล้ว พัฒนาการจะขึ้นอยู่กับ การเรียนแบบสิ่งแวดล้อม หากได้รับประสบการณ์ที่เคยได้รับ แต่ขาดการตอบสนอง ก็จะเป็นผลให้พัฒนาการทางภาษาช้าลง สิ่งแวดล้อมของครอบครัวมีความสำคัญมากพอกับความพร้อมของเด็ก ส่วนระดับการศึกษา และระดับฐานะทาง เศรษฐกิจสังคมจะทำให้ การเรียนรู้ด้านจำนวนคำแตกต่างกัน แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนจะมีการเรียนรู้ภาษาน้อย แต่ขึ้นกับว่าเด็กได้รับประสบการณ์ และ โอกาสในการใช้ภาษามาก ก็จะมีการเรียนรู้ภาษามากกว่าเด็กที่มีประสบการณ์และโอกาสใช้ภาษาน้อย

วิลเลียมส์ และ แมค ฟาร์แลนด์ (Williams and Mc. Farland cited by Mc Carthy, 1960) นำข้อทดสอบเกี่ยวกับคำศัพท์ของสมิธ (M.E. Smith) ทดสอบเด็กในรัฐ ไอโอวา (Iowa) จำนวน 242 คน และเด็กในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า จำนวน 64 คน มีระดับอายุ และสติปัญญาใกล้เคียงกัน พบว่า เด็กในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า มีความสามารถทางด้าน คำศัพท์ต่ำกว่าเด็กในระดับอายุ และระดับสติปัญญาเดียวกัน จะเห็นได้ว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ช่วยให้เด็กได้มีการปฏิสัมพันธ์ กับสมาชิกอื่นๆ โดยเฉพาะในขวบปีแรก

เด็กเริ่มเลียนเสียง และ เริ่มเรียนรู้คำและความหมายของคำ และแม่เป็นบุคคลใกล้ชิดมากที่สุด ทำให้เด็กเกิดความอบอุ่น กลายเป็นสิ่งเร้าให้เด็กอยากโต้ตอบ ทำให้พัฒนาการทางภาษาพูดของเด็กกลุ่มนี้มีพัฒนาการที่สูงกว่า ส่วนเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ มีพัฒนาการทางภาษาช้ากว่าเด็กที่มีพ่อแม่เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด

สวนา พรพัฒน์กุล (2513) ได้ศึกษาพัฒนาการทางถ้อยคำของนักเรียนในโรงเรียนของสถานเลี้ยงเด็ก เปรียบเทียบกับนักเรียนในโรงเรียนสามัญระดับ ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 พบว่า พัฒนาการทางภาษาของนักเรียนในโรงเรียนสามัญ จะสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนของสถานเลี้ยงเด็ก

จินตนา เนียมเปีย (2521) ได้ศึกษาพัฒนาการด้านจำนวนถ้อยคำ และความซับซ้อนของประโยคของเด็กก่อนวัยเรียน (อายุ 3-6 ปี) ในจังหวัด พิษณุโลก และสุโขทัย จำนวน 120 คน เป็นชาย 62 คน หญิง 58 คน โดยใช้แบบทดสอบทางถ้อยคำ และความซับซ้อนของประโยค โดยใช้รูปภาพที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของเด็ก เป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กพูดแล้วบันทึกเทป แล้วนำมาวิเคราะห์ แบบสอบถามบิดามารดาถึงตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด มีสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา ขนาดของครอบครัว และแหล่งที่อยู่อาศัย พบว่า

1. เด็กที่มาจากครอบครัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จะมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำของประโยคดีกว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ
2. เด็กที่ บิดา มารดา มีการศึกษาดีจะมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวน ถ้อยคำ และความซับซ้อนของประโยคสูงกว่าเด็กที่มีบิดา มารดา ได้รับการศึกษาดำ
3. พัฒนาการทางภาษาเด็กเกี่ยวข้องกับอาชีพของบิดามารดา
4. เด็กที่มีอายุสูงขึ้น จะมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และความซับซ้อนของประโยคเพิ่มขึ้นตามอายุ
5. ขนาดครอบครัวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็ก
6. เด็กหญิงมีพัฒนาการทางภาษาดีกว่าเด็กชาย ทั้ง 2 ด้าน
7. เด็กในเมืองมีพัฒนาการทางภาษา ทั้ง 2 ด้านดีกว่าในชนบท

อภิญา ตั้ง เสนารักษ์ (2530) ได้ศึกษาพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และการใช้ประโยคในการสื่อสารของเด็กก่อนวัยเรียน (3-6 ปี) ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ และในครอบครัวปกติ จำนวน 160 คน โดยใช้แบบทดสอบรูปภาพ พบว่า

1. เด็กก่อนวัยเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติ มีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และการใช้ประโยคสูงกว่า เด็กก่อนวัยเรียน ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์
2. เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุมากกว่า มีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และการใช้ประโยคสูงกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า
3. เด็กหญิงมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และการใช้ประโยค ไม่แตกต่างจากเด็กชาย
4. พัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพัฒนาการทางภาษาด้านการใช้ประโยค

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถทางภาษาของเด็ก คือ อายุ เมื่ออายุเพิ่มขึ้นจะทำให้ความสามารถทางภาษาเพิ่มขึ้น ส่วนเพศนั้น งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า เพศหญิงจะมีความสามารถทางภาษามากกว่าเพศชาย (Helen, 1981 ; Martin and Burns, 1959 ; Hurlock, 1978) นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางภาษา โดยความใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัว จะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอื่นในครอบครัว ตลอดเวลา ปัจจัยนี้ทำให้เด็กในครอบครัวปกติมีความสามารถทางภาษาดีกว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และความสามารถทางภาษา โดยครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มักจะเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เด็กได้มีโอกาสพบปะสนทนากับบุคคลต่าง ๆ อยู่เสมอ ทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้คำใหม่ ๆ และฝึกการใช้คำใหม่ ๆ ตลอดเวลา ในทางตรงข้าม หากเด็กที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นน้อย จึงเป็นผลทำให้เด็กที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงย่อมมีพัฒนาการทางภาษาและการพูด ดีกว่า เด็กที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคมต่ำกว่า และนอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่ล้อมรอบตัวเด็ก เช่น หนังสือ, ของเล่น วิทยุ โทรทัศน์ จะเป็นสิ่งเร้าที่เอื้อต่อการพัฒนาภาษาด้านการพูดของเด็กอีกด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ล้วนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษา และการพูดของเด็กแทบทั้งสิ้นไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม

เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่ มีปัญหาทางด้านภาษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านความเข้าใจและการพูด เนื่องจากเด็กเหล่านี้ มีปัญหาทางด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ขาดการกระตุ้น และขาดแรงจูงใจในการพูดที่เหมาะสม ซึ่งปัญหานี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านการพัฒนาความสามารถทางภาษา และนอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับความสามารถทางภาษาพูดกับเด็กในสถานสงเคราะห์ไว้ ได้แก่

วิลเลียม โกลฟาร์บ (William Goldfarb 1946 อ้างถึงในสร้อยสุดา วิทยากร และคณะ, 2528) ได้ทำการทดลอง โดยการเปรียบเทียบพัฒนาการระหว่างกลุ่มเด็กกำพร้า 2 กลุ่ม อยู่ในสถานที่ซึ่งมีสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากกันในช่วงระยะเวลา 3 ปีแรกของชีวิต เด็กกำพร้า กลุ่มแรกได้รับการเลี้ยงดูในบ้านที่รับเด็กไปอุปการะ โดยให้ความเอาใจใส่ เลี้ยงดูให้ความอบอุ่นเท่าที่จะให้แก่เด็กได้ ส่วนเด็กอีกกลุ่มหนึ่งยังคงอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า ซึ่งไม่ค่อยได้รับการดูแลเอาใจใส่เฉพาะตัวมากนัก ซึ่งต่อมาผู้วิจัยได้ศึกษาเป็น 3 ระยะด้วยกัน โดยจะเริ่มศึกษาเมื่อเด็กอายุได้ 3 ขวบครึ่ง 8 ขวบครึ่ง และ 12 ขวบ โกลฟาร์บ ใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ ทดสอบทางด้านสติปัญญา ความสำเร็จทางการศึกษา บุคลิกภาพ ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหววัยต่างๆ การมีวุฒิภาวะทางด้านอารมณ์ และความสามารถทางด้านภาษา ผลที่ได้รับปรากฏว่าเด็กที่เลี้ยงในสถานเลี้ยงเด็กอยู่ตลอดเวลา มีความคืบหน้าทางด้านสติปัญญาทุก ๆ ช่วงอายุที่ได้รับการทดสอบ และเด็กที่เลี้ยงไว้ในสถานเลี้ยงเด็กมักจะประสบปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา ด้านการควบคุมตนเองมักจะแสดงความก้าวร้าวบ่อยๆ มีความไขว้เขว สับสนมีการแสดงออกในทางที่เกินขอบเขต พูดคุย ขโมย ทำลายของ เมื่อเวลาผ่านไปมักจะตะคอกหรือทำร้ายผู้อื่น นอกจากนี้แล้วเด็กกำพร้าที่เลี้ยงอยู่ร่วมกันมักจะไม่ค่อยพัฒนาความรู้สึกไวต่อเชื้อใจผู้อื่นมากนัก ซึ่งจะ เป็นปัญหาทางด้านการปรับตัวทางสังคมและอารมณ์ และพฤติกรรมเหล่านี้จะติดตัวอยู่ต่อไป จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

จากรายงานประจำปีของสหทัยมูลนิธิ (2530) พบว่า เด็กในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่ มีพัฒนาการช้ากว่าอายุจริง โดยเฉพาะพัฒนาการทางภาษาจะช้ากว่าเกณฑ์ปกติมาก กล่าวคือ เด็กมีท่าทางเหมือนต้องการจะพูดแต่เมื่อตั้งใจฟัง ไม่สามารถจับความได้ว่าเด็กพูดอะไร และเมื่อถามเด็กซ้ำ เด็กจะหยุดพูดทันที เด็กก่อนวัยเรียน ส่วนใหญ่ จะทำปากขี้นลง เหมือนพูดแต่เสียงอยู่ในคอแผ่วเบามาก ซึ่งสาเหตุของความบกพร่องทางภาษาพูด น่าจะเป็นผลจาก

1. เด็กขาดการกระตุ้นในเรื่องการพูดตั้งแต่ขวบปีแรก เนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลิกภาพของบุคลิกภาพผู้ดูแลเด็ก และแรงจูงใจอื่นๆ ทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์ขาดโอกาส

2. เด็กใช้วocabulary ที่เกี่ยวกับการพูดได้ไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งเป็นผลจากการที่เด็กไม่ได้รับการกระตุ้นให้พูดตั้งแต่ขวบปีแรก ทำให้การใช้วocabulary ที่เกี่ยวกับการพูดและการใช้เสียง เกิดความติดขัดไม่คล่องตัว โดยปกติเด็กในสถานสงเคราะห์จะพูดสื่อสารออกมาได้ไม่มากคำ น้ำเสียงแผ่วเบา เด็กบางรายที่พูดได้บ้าง พบว่ามีการใช้คำกริยาแทนคำนาม เช่น เรียก "รุ่ม" ว่า "ฝนตก" และนอกจากนี้ก็เห็นเด่นชัด คือ การใช้วocabulary ในการพูดได้เพียงบางส่วน เช่น เปล่งเสียงออกมาจากลำคอได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งมีผลให้น้ำเสียงที่เปล่งออกมามีความใกล้เคียงกันมาก เช่นคำว่า "ไม่" จึงต้องใช้ริมฝีปากบนและล่างแตะกันแล้วจึงปล่อยเสียงออกมานั้น แต่เด็กจะออกเสียงเป็น "โฮ" ฯลฯ

3. เด็กในสถานสงเคราะห์มีปัญหาด้านอารมณ์ พบว่าเด็กส่วนใหญ่มักจะเรียกถึงความสนใจ เฉพาะตัวสูง ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ร้องไห้ง่าย ไม่สนใจการพูดคุยหรือการนำเสนอเรื่องอื่นๆ ที่น่าจะอยู่ในความสนใจ เช่น เมื่อครูเล่านิทาน หรือพูดคุยกับเขา แทนที่เขาจะฟังนิทาน ดูปาก ดูหน้าตา ท่าทางของครู เขากลับสนใจเป็นป้าย เข้ามานั่งตักครู หรือลูบรั้งครู เพื่อให้ครูตอบสนองเขาเป็นการส่วนตัว และถ้าบางคนไม่ได้รับการตอบสนอง จะแสดงอารมณ์รุนแรงออกมา เช่น กระแทกตัวลงกับพื้น โยนตัว คุ้ยนิ้ว และนอกจากนี้ยังพบว่า เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มักจะมีความกลัวแบบไร้เหตุผลแอบแฝงอยู่ในตัว เช่น กลัวรถ กลัวกิ่งไม้ กลัวเสียง ฯลฯ ซึ่งปัญหาทางอารมณ์ของเด็กกำพร้าเหล่านี้ จะถูกสะสมอยู่ในตัวเขาเริ่มตั้งแต่เด็กถือกำเนิดมาจากกรรมมารดาที่ไม่พร้อมจะมีลูก จนคลอดออกมา และถูกส่งไปอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ในแต่ละแห่ง สภาพแวดล้อมรอบตัวต่างมีส่วนร่วม ในการเสริมสร้างความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่มีความสุข ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์รุนแรง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความผิดปกติทางการพูดได้

4. พัฒนาการทางสติปัญญาช้า เด็กในสถานสงเคราะห์ขาดโอกาส ขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้มากกว่าเหตุผลอื่น เป็นผลทำให้เด็กเหล่านี้มีแรงจูงใจต่ำ ขาดการกระตุ้นหรือเล่นในกิจกรรมที่นำเสนอ เด็กจะไม่สนใจ ไม่รู้สึกอยากรู้ อยากเห็น ขาดความมั่นใจ และเป็นผลทำให้ไม่สนใจในการพูดคุยโต้ตอบ

ซึ่งวิธีการเรียนรู้ด้านภาษาในเด็กเล็ก ทำได้หลายวิธี วิธีที่ง่ายและนิยมใช้ คือ โปรแกรมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา เนื่องจากเด็กก่อนวัยเรียนนี้มีข้อจำกัดในการเรียนรู้ กล่าวคือ ไม่สามารถอ่านและเขียนได้ รูปแบบของการเรียนรู้ภาษาซึ่งจัดออกมาในรูปของการทำ โปรแกรมกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เด็กเกิดความสุข เพลิดเพลิน และสามารถเรียนรู้ภาษาได้ด้วยตนเองอีกด้วย ซึ่งโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา เพื่อพัฒนาภาษาด้านความเข้าใจและการพูด สำหรับเด็กเล็กนั้น ควรเริ่มทำในกลุ่มเล็ก ๆ หรือเป็นการสร้างประสบการณ์จากความสัมพันธ์กับครูเป็นการส่วนตัว กิจกรรมที่จะช่วยเสริมพัฒนาการด้านภาษาพูด ได้แก่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การตอบคำถาม การแสดงละคร การเล่าข่าว การแนะนำตัว การทักทาย การส่งข่าวสาร การอภิปราย การสัมภาษณ์ การสนทนา การเล่านิทาน การเล่นเกม ฯลฯ

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดโปรแกรมกิจกรรมทางภาษาในรูปแบบของการเล่านิทาน ประกอบภาพผ่านทางวิดิทัศน์ โดยที่โปรแกรมการเล่านิทานนั้นใช้สื่อการสอนประเภทรูปภาพ ประกอบ แผ่นป้าย แผ่นป้ายสำลี ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งความสนใจของเด็กช่วยให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน เสริมสร้างความเข้าใจให้แก่เด็ก และยังเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักฟัง มีสมาธิ ฟังจนคลายอารมณ์ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางภาษา รู้จักคำถามมากขึ้น ยังก่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นมีที่พึ่งทางใจ รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งทางสังคม ก่อให้เกิดจินตนาการ และได้รู้จักโลกในแง่มุมเล็กๆ น้อยๆ อีกด้วย (วรรณี ศิริสุนทร, 2532) และนอกจากนี้โปรแกรมกิจกรรมการเล่านิทาน จะช่วยให้เด็กได้รับอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ และยังเป็นการแสดงออกถึงความรัก ความผูกพันที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก (พิมพ์วิไล ทองใหญ่, 2529) นักการศึกษาหลายท่านให้ความสนใจทำการศึกษาค้นคว้า และยอมรับว่า นิทานมีความสำคัญต่อเด็ก ดังนั้นในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2530 จึงได้กำหนดกิจกรรมการเล่านิทาน เป็นกิจกรรมการสอนกิจกรรมหนึ่ง (กรมวิชาการ, 2530) และนอกจากนี้ ศิริภาณุจันท์ โกสุมภ์ (2520) ได้ศึกษาพบว่า การเล่านิทานเป็นศิลปะเพื่อความบันเทิงที่ถูกต้องที่สุด เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถหาความรู้ ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและถ่ายทอดกันต่อไป การเล่านิทานเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่แสดงออกถึงความรักและความเอาใจใส่ของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก ช่วยให้เด็กมีจินตนาการ มีความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาและพัฒนาความคิดอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สมบูรณ์ คิงฆมานันท์ (2522) กล่าวว่า การเล่านิทานให้เด็กฟังเสมอ ๆ จึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาอารมณ์ของเด็ก ให้มีจินตนาการได้รับรู้อารมณ์ ทางด้านความรัก ความอยากรู้อยากเห็น และช่วยพัฒนาอารมณ์ด้านลบ คือ ความโกรธ ความกลัว ความอิจฉาริษยา ฯลฯ ชัยยงค์ พรหมวงศ์

(2521) เสนอว่า การเล่านิทานในระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่มีคุณค่ามากมาย กล่าวคือ ช่วยลดเซຍประสพการณ์ทางภาษา ช่วยเสริมสร้างและพัฒนาการทางความคิด ผึกเด็กให้เป็นนักฟังที่ดี และสร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก และวิล เวียงวีระ (2526) เสนอว่า นิทานนั้นช่วยพัฒนาภาษาทั้งการฟังและการพูด บุกพื้นฐานทางจิตใจของเด็ก เสริมสร้างบุคลิกภาพ นิทานบางเรื่อง เมื่อเด็กได้ฟังจะสามารถ กระตุ้นให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น กล่าวแสดงออก ให้ความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ผึกสมาธิ และส่งเสริมหรือกระตุ้นพฤติกรรมที่ต้องการให้เด็กได้ประสพปฏิบัติ ซึ่งเนื้อหาของนิทานที่จะเล่าให้เด็กก่อนวัยเรียนฟังนี้ จะต้องเป็นเนื้อเรื่องที่ไม่ซับซ้อน และเนื้อหาของนิทานจะต้องช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจเรื่องราวเกี่ยวกับโลกเล็ก ๆ ของเด็กเป็นเรื่องหลัก ความสนใจหลักเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ครอบครัว เด็กคนอื่น ๆ ธรรมชาติ อากาศ และเรื่องราวเกี่ยวกับเครื่องยนต์กโลก เวลาที่ใช้การเล่านิทานหรือเล่าเรื่องสำหรับเด็กในวัยนี้ มักใช้เวลาประมาณ 15 นาที และไม่ควรงเกิน 30 นาที (วารณีศิริสุนทร, 2532)

คุณค่าของนิทาน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521) กล่าวว่า การเล่านิทานในระดับอนุบาลและประถมศึกษา มีคุณค่ามากมาย กล่าวคือ

1. ช่วยลดเซຍประสพการณ์ทางภาษาแก่เด็กในชนบท ให้เท่าเทียมเด็กในเมือง เพราะบิดา มารดา ของเด็กตามชนบทไม่มีเวลาหรือไม่เห็นคุณค่าในการเล่าเรื่องให้เด็กฟัง
2. ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา ทางความคิด และมีจินตนาการ
3. ผึกเด็กให้เป็นนักฟังที่ดี เก็บความเรื่องที่ฟังได้ตามสมควรแก่วัย

4. สร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก

การเรียนการสอนจะประสพผลก็ได้ นั้น ย่อมมาจากความสนใจ ความต้องการของตัวผู้เรียนเอง เมื่อใดที่ผู้เรียนมีความสนใจต้องการอยากเรียน หรืออยากรู้แล้ว ประสพการณ์ที่ผู้สอนจัดให้เด็กจะรับรู้ได้ดี นิทานเป็นสิ่งที่เด็กต้องการและสนใจอยากรู้ ดังนั้นนิทานจึงมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก คือ

1. ช่วยลดความตึงเครียด อันเกิดจากความเบื่อหน่ายจากการเรียน
2. ใช้นิทานเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน

3. นิทานช่วยเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีหรือผิดบางประการของเด็ก เกี่ยวกับความเชื่อ
ความกลัว

4. ใช้นิทานสอนจริยธรรม
5. ใช้นิทานสอนเรียงความ
6. ใช้นิทานสอน และฝึกทักษะทางภาษา คือ ฝึกการฟัง พูด อ่าน และ เขียน
7. ใช้นิทานส่งเสริมการอ่าน
8. ใช้นิทานเพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเด็ก

ฉวีวรรณ กินวงศ์ (2526) กล่าวว่า นิทานมีอิทธิพลและมีคุณค่าต่อเด็กมากในระดับ
เด็กปฐมวัย การที่ผู้ใหญ่และครูได้ใกล้ชิดกับเด็กโดยการเล่านิทาน จะเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจ
เด็กยิ่งขึ้น การเล่านิทานจึงมีคุณค่าดังนี้

1. ช่วยลดเซຍประสาทแก่เด็ก
2. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา ความคิด และจินตนาการให้กับเด็ก
3. ช่วยฝึกให้เด็กเป็นผู้ฟังที่ดี เข้าใจวิธีการปฏิบัติตัวขณะฟังนิทาน และสามารถ
เก็บใจความตามเรื่องราวที่ฟังคนอื่นเล่าได้ตามสมควรแก่วัย
4. ช่วยให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความอบอุ่นและใกล้ชิดกับผู้เล่า
5. ช่วยปลูกฝังความรู้สึกชอบฟังนิทาน และความรู้สึกชื่นชอบในหนังสือนิทานก่อนที่
จะอ่านได้อย่างเข้าใจ
6. ปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้าง ยอมรับความจริงในชีวิตประจำวัน
7. ช่วยให้ครูและผู้ใหญ่ได้ทราบถึงความรู้สึกที่อยู่ในตัวของเด็กจากการสนทนาซักถาม

ในขณะฟังนิทาน

นอกจากนี้ วิไล เวียงวีระ (2526) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนิทานที่มีต่อการเรียน
การสอนในระดับปฐมวัย คือ

1. ช่วยพัฒนาภาษาทั้งการฟังและการพูด
2. ช่วยปูพื้นฐานทางจิตใจของเด็ก คุณค่าทางสังคม และจริยธรรมต่าง ๆ ที่เรา
ต้องการปลูกฝังให้แก่เด็ก

3. เสริมสร้างบุคลิกภาพ นิทานบาง เรื่อง เมื่อเด็กได้ฟัง จะสามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออก
4. ให้ความรู้ ความสนุกสนานและจินตนาการ
5. การเลือกนิทานที่ดีเหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก จะช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการเลือกฟัง และสามารถใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสมกับวัย
6. ช่วยฝึกการทำสำรววจาให้จดจ่ออยู่กับเรื่องที่ฟัง เป็นการช่วยยืดช่วงความสนใจของเด็กให้นานขึ้น
7. เป็นการปูพื้นฐานความพร้อมด้านการอ่าน
8. เนื้อหาสาระของนิทานบาง เรื่องอาจช่วยแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา
9. ส่งเสริมหรือกระตุ้นพฤติกรรมที่ต้องการให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น

การเลือกนิทาน

พรจันทร์ จันทวิมล (2529) ได้กล่าวถึงการเลือกนิทานที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่ควรนำมาเล่าให้เด็กฟัง

1. เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่สมบูรณ์ เน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องได้บ้าง
2. มีการเดินเรื่องได้อย่างรวดเร็ว
3. ตัวละครน้อย มีลักษณะเด่นที่จำได้ง่าย เด็กอาจสมมติตัวแทนได้
4. มีบทสนทนามาก ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องที่เป็นความเรียงได้ดี
5. ใช้ภาษาง่าย ๆ ประโยคสั้น การกล่าวคำซ้ำ หรือสัมผัสจะช่วยให้เด็กจดจำได้ง่ายและรวดเร็ว
6. สร้างความรู้สึก ความพอใจ ให้กับผู้ฟัง
7. เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยงหรือเรื่องที่เด็กจินตนาการตามได้
8. ความยาวไม่เกิน 15 นาที

ทิพย์สุดา นิลสินธพ (2523) ได้กล่าวถึงการเลือกนิทานสำหรับเด็ก ผู้เล่านิทานควร
ได้ศึกษาและควรคำนึงถึง

1. ความสนใจของเด็ก ควรเลือกนิทานที่เด็กชอบฟังนิทานประเภท ความยาวของ
นิทานควรเหมาะสมกับวัยและช่วงความสนใจของเด็ก
2. เนื้อหาสาระในนิทานสอดแทรกข้อคิดอะไรให้กับเด็ก ปลุกฝังคุณธรรมและมีคุณค่า
หรือไม่ มากน้อยเพียงใด
3. ควรเลือกรูปภาพประกอบนิทานที่มีขนาดพอเหมาะ ภาพชัดเจน มีสีสวยงาม เพื่อดึงดูด
ความสนใจ ภาพควรจะสื่อความหมายหรือสร้างอารมณ์ได้อย่างชัดเจน เด็กจะชอบภาพลายเส้น
มากกว่าภาพเขียนแบบของจริงหรือภาพเหมือน

รูปแบบของการเล่านิทาน

รูปแบบการเล่านิทานที่นิยมใช้กันเสมอ ๆ สำหรับเด็กเล็กนั้น หลายรูปแบบด้วยกันคือ
จากการศึกษาพบว่า

1. การอ่านจากหนังสือนิทาน
2. การเล่าหน้าปาก หรือแสดงตัวละครในเรื่อง โดยคาดไว้บนศีรษะ คนเดียวอาจ
แสดงได้หลาย ๆ บท โดยเปลี่ยนหน้าปาก และ เปลี่ยนเสียงไปตามตัวละครนั้น ๆ
3. การเล่าโดยใช้เสียงประกอบ ผู้เล่าจะใช้เสียงเพลงหรือเสียงดนตรีประกอบ
จะช่วยให้เรื่องสนุกสนานหรือน่าตื่นเต้นขึ้น
4. การเล่าโดยใช้เทปนิทานที่ครูอาจจะสร้างขึ้นหรือซื้อมา
5. การเล่าโดยฉายสไลด์ประกอบ
6. การเล่าโดยการใช้นิ้วมือ ใช้สำหรับนิทานเรื่องสั้น ๆ หรือกลอนสั้น ๆ โดย
เด็กได้มีโอกาสร่วม
7. การเล่าโดยการวาดภาพบนกระดาษแข็งแล้วระบายสีตัดเป็นตัว ๆ ด้านหลังปิด
กระดาษทราย ใช้คู่กับแผ่นป้ายสำลี และสามารถเคลื่อนไหวภาพไปมาได้
8. การเล่านิทานประกอบหุ่นต่าง ๆ เช่น หุ่นมือ หุ่นเชิด หุ่นชัก ฯลฯ

(ฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2526 และ วิไล เวียงวีระ, 2526)

ปัญหาการวิจัย

โปรแกรมกิจกรรมทางภาษามีผลต่อความสามารถทางภาษาของเด็กในชั่งอายุ 24-36 เดือน ในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนของรัฐ หรือไม่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมกิจกรรมทางภาษาต่อความสามารถทางภาษา ด้านความเข้าใจและการพูดของเด็กในชั่งอายุ 24-36 เดือน ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด ของเด็ก 4 กลุ่มตามระดับอายุดังนี้

24 เดือน 1 วัน	-	27 เดือน
27 เดือน 1 วัน	-	30 เดือน
30 เดือน 1 วัน	-	33 เดือน
และ 33 เดือน 1 วัน	-	36 เดือน

สมมติฐานในการวิจัย

1. เด็กในสถานสงเคราะห์ที่ได้รับการฝึกในโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา มีความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจสูงกว่า เด็กในสถานสงเคราะห์ที่ไม่ได้รับการฝึกในโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา
2. เด็กในสถานสงเคราะห์ที่ได้รับการฝึกโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา มีความสามารถทางภาษาด้านการพูด สูงกว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ไม่ได้รับการฝึกในโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา
3. ความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูดของเด็กในสถานสงเคราะห์ หลังจากที่ได้รับโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา จะเพิ่มขึ้นตามลำดับอายุที่เพิ่มขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นเด็กในช่วงอายุ 24-36 เดือน ของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท และสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีความพิการทางด้านร่างกายและสมอง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง ซึ่งแต่ละกลุ่มแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามระดับอายุ มีเกณฑ์การแบ่งดังนี้

กลุ่มที่ 1	เด็กอายุ	24 เดือน 1 วัน	-	27 เดือน
กลุ่มที่ 2	เด็กอายุ	27 เดือน 1 วัน	-	30 เดือน
กลุ่มที่ 3	เด็กอายุ	30 เดือน 1 วัน	-	33 เดือน
กลุ่มที่ 4	เด็กอายุ	33 เดือน 1 วัน	-	36 เดือน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมกิจกรรมทางภาษา ใช้การเล่านิทานประกอบภาพ โดยผ่านทางวีดิทัศน์

ตัวแปรตาม คือ คะแนนที่ได้จากมาตรวัดความสามารถทางภาษา ด้านความเข้าใจและการพูด

คำจำกัดความที่ใช้

1. เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนของรัฐ หมายถึง เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท และสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด ซึ่งมีอายุระหว่าง 24-36 เดือน โดยไม่จำกัดเพศ ซึ่งไม่มีความบกพร่องทางร่างกาย และสติปัญญา และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย

2. โปรแกรมกิจกรรมทางภาษา หมายถึง การวางแผนทางการสอนอันเป็นแนวเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาภาษาด้านความเข้าใจและการพูด ใช้การเล่านิทานประกอบภาพ โดยผ่านทางวีดิทัศน์ ที่เหมาะสมกับเด็กในช่วงอายุ 24-36 เดือน เมื่อกิจกรรมจบลงในแต่ละวัน จะมีการทบทวนความรู้จากนิทานที่เด็กได้ชม และซักถามความรู้ต่าง ๆ จากเด็ก ถ้าเด็กแสดงท่าทางหรือตอบถูก จะได้รับแรงเสริมคือ การชมเชย และการตบมือ

3. ความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจ หมายถึง กระบวนการที่เด็กสามารถแสดงถึงความคิดรวบยอดของสิ่งนั้น ตลอดทั้งด้านหน้าที่หรือประโยชน์ จากสิ่งที่เห็นจริงหรือสิ่งที่เห็นจากภาพ ซึ่งจากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้เด็กปฏิบัติตามคำสั่งที่ผู้วิจัยบอก ใช้เวลาในแต่ละข้อประมาณ 10 วินาที และสามารถย้ำคำสั่งนั้นได้ 1 ครั้ง ถ้าเด็กไม่ปฏิบัติตามนานเกิน 10 วินาที

4. ความสามารถทางภาษาด้านการพูด หมายถึง กระบวนการที่เด็กสามารถบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นจากภาพ หรือสิ่งที่เห็นจริง โดยแสดงออกเป็นคำหรือเป็นประโยค ซึ่งจะสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ก็ได้ ซึ่งจากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้เด็กตอบหรือพูดเกี่ยวกับภาพหรือวัตถุที่ผู้วิจัยให้ดู ใช้เวลาในแต่ละข้อประมาณ 10 วินาที และสามารถย้ำคำถามนั้นได้ 1 ครั้ง ถ้าเด็กไม่ตอบนานเกิน 10 วินาที

ข้อจำกัดทางการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะ เด็กในช่วงอายุ 24-36 เดือน โดยไม่จำกัดเพศ เด็กมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีความพิการทั้งทางด้านร่างกายและสมอง ได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในสถานสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย นานกว่า 1 ปีขึ้นไป โดยไม่คำนึงถึงการออกเสียงชัดของ เด็ก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา ให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมในการ เรียนรู้ภาษาด้านความเข้าใจและการพูด
2. เป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักในคุณค่าของการจัดโปรแกรมกิจกรรมทางภาษา เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาด้านความเข้าใจและการพูด
3. เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับนักพัฒนาการและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสอนและส่งเสริมความสามารถภาษาด้านความเข้าใจและการพูด แก่เด็กในช่วงอายุ 24-36 เดือน